

KANSALLIS- KIRJASTO

Mainokset kertovat arjen tarinaa

Jakov Grot – Slaavilaisen kirjaston perustaja

Kaari Utrion ja Kai Linnilän kirjaparatiisi

PL 15 (Unioninkatu 36)
00014 Helsingin yliopisto
Sähköposti:
kk-tiedotus@helsinki.fi
54. vuosikerta

Toimitus:

Päätoimittaja
Suvi Kingsley
(09) 191 22722
kk-lehti@helsinki.fi

Toimitusneuvosto:

Dorrit Gustafsson, pj.
Hanna Arpiainen
Suvi Kingsley
Katri Nissilä
Sinimarja Ojonen
Heidi Partanen
Heidi Seppänen

Taitto:

Pentti Järvinen

Digitointi ja kuvankäsittely:

Kari Timonen

Osoitteenmuutokset:

Kristiina.a.nieminen@helsinki.fi
(09) 191 22720

Kansalliskirjasto-lehti verkossa:

[www.kansalliskirjasto.fi/yleistieto/
kklehti/html](http://www.kansalliskirjasto.fi/yleistieto/kklehti/html)
www.lehtiluukku.fi
Artikkelit luettavissa myös
Arto-tietokannasta (Elektra-sopi-
mus) <https://arto.linneanet.fi>

Sisällys 4/2012

- 1 **Kansalliskirjaston Venäjä**
- 2 **Nationalbiblioteket och Ryssland**
Markku Kivinen
- 3 **Ajankohtaista**
- 4 **Minun Kansalliskirjastoni: Professori Tomi Huttunen**
Suvi Kingsley
- 6 **Maailmalta: Komin Kansalliskirjasto uskoo komin kielen säilymiseen**
Suvi Kingsley
- 12 **Historiallisten Suomen karttojen uusi verkkoaineisto**
Jaakko Salemaa
- 14 **Kyllä mainoksille! Uusi verkkokokoelma avaa suomalaisen arjen historiaa**
Tiina Hölttä
- 22 **Kansalliskirjaston Slaavilainen kirjasto**
- 23 **Venäjän kielen apostoli tshuhnien maalla**
Liisa Byckling
- 29 **Mies maailmanluokan kirjaston takana**
Kirsti Ekonen
- 32 **Inkeröistä, vepsää, maria ja mordvaa verkkoon**
Jussi-Pekka Hakkarainen
- 34 **Suuren lahjoituskampanjan arvoitus**
Arvydas Pacevičius
- 38 **Kirjaparatiisi Somerniemellä – Kaari Utrion ja Kai Linnilän kirjasto**
Esko Rahikainen
- 46 **JulkICT tekee julkishallinnon palveluista ja tiedoista helpommin löydettäviä**
Juha Hakala
- 49 **Kirjakatsaus: Matti Klinge. Bibliografia 1957–2011**
Sirkka Havu
- 50 **Kirjastossa tapahtuu**
- 55 **Näyttelyjä ja tapahtumia**

Kuva: Näkymä Kaivopuistosta Viaporiin. Puukaiverrus valokuvan mukaan.
Illustrerad Tidning. No 15, Stockholm den. 13 April 1867.

Kansikuva: Buick 8, "Uusi vaunu...nimeltään jo maailmankuulu", General Motors.
Kansalliskirjaston pienpainatetekokoelmat, www.doria.fi.

Kansalliskirjaston Venäjä

Kun Aleksanteri I:n päätöksellä yliopisto vuonna 1825 siirrettiin Turus-
ta Helsinkiin, sen määrärahat samalla kaksinkertaistettiin. Sen koommin
yliopistoa ei olekaan siirretty eivätkä myöhempien päätöksentekijöiden rah-
keet ole riittäneet yhtä suuriin budjetin korotuksiin. Keisari taisi toivoa, et-
tä yliopisto osaltaan palvelisi koko imperiumin virkamiesten ja sivistyneistön
kouluttajana. Tästä ei kuitenkaan tullut juuri mitään, vaan yliopiston käytävillä
alkoikin liikkua kaikenlaisia radikaaleja ideoita.

Imperiumin hyviin puoliin kuului muun muassa se, että Helsingin yli-
opiston kirjasto sai kokoelmiinsa kappaleet kaikkialla keisarikunnan alueella
ilmestyneestä kirjallisuudesta. Tästä syntyi kirjaston ainutlaatuinen slaavilainen
kokoelma, joka oli kylmän sodan aikana Venäjän tutkijoiden varsinainen aar-
reaitta. Liki kaikki tuon ajan merkittävimmät länsimaiset Venäjän tutkijat olivat
käyneet Helsingissä tämän kokoelman parissa. Slavicassa tapasi valovoimaisia
kollegoja kaikkialta maailmasta, suomalaisiakin, vaikka suomalainen Venäjän
tutkimus ei mikään suuri tekijä kylmän sodan aikana ollutkaan.

Entä tänään? Suomalainen Venäjän tutkimus on vahvistunut. Kun muual-
la Venäjää kohtaan tunnettu mielenkiinto laantui kylmän sodan jälkeen, suo-
malainen yhteisö nousi kansainväliseen eturiviin. Aleksanteri-instituutti on
nykyisin Euroopan suurin huippuyksikkö ja meillä on myös Suomen Pankin
korkeatasoinen Bofit ja Aalto-yliopiston CEMAT. Helsingin kaupungille on
kehitelty profiilia kansainvälisen Venäjän tutkimuksen keskuksena. Tässä Kan-
salliskirjaston slaavilainen kokoelma edustaa humanistisen tutkimuksen hie-
nointia infrastruktuuria.

Nykyisessä maailmassa ainutlaatuisen kokoelman ympärille on kuiten-
kin rakennettava uusia tietopalveluja. Kirjastoa on saatava myös täydennettyä
niiden aikakausien osalta, joiden kokoelmat eivät ole vielä keisariajan tasolla.
Entistä tärkeämpää on tiivis yhteistyö kokoelmia käyttävien tutkijoiden kans-
sa. Kirjasto ei ole vain kokoelma kirjoja, se on myös yhteisö, jonka on osattava
pitää puolensa osana sivistysyliopistoa. Mieleeni tulee muuan kollega, joka yli-
opiston viimeisimmän hallinnollisen mullistuksen yhteydessä pari vuotta sitten
huokaisi haikeasti: ”Meillä oli autonomian aikana kaikki niin hyvin. No, kai
tämän itsenäisyydenkin kanssa on opittava elämään!” □

Markku Kivinen
professori, Aleksanteri-instituutin johtaja

KUVA: VEIKKO SOMERPURO

Nationalbiblioteket och Ryssland

När universitetet år 1825 flyttades från Åbo till Helsingfors på förordnande av Alexander I fördubblades samtidigt dess anslag. Sedan dess har universitetet inte flyttats, och senare tiders beslutsfattare har inte heller haft möjlighet till lika stora budgethöjningar. Kejsaren önskade visst att universitetet skulle betjäna hela imperiet som en utbildare av tjänstemän och det bildade skiktet. Det blev emellertid inget av det, utan i stället började allsköns radikala idéer frodas inom universitetets väggar.

Till fördelarna med att tillhöra ett imperium hörde bland annat att Helsingfors universitets biblioteks samlingar utökades med exemplar av litteratur utgiven inom alla delar av kejsardömet. Så bildades stommen till universitetets unika samling slavisk litteratur, som under kalla kriget var en veritabel skattkammare för Rysslandsforskare. Samlingen hade besökts av så gott som alla den tidens betydande västerländska Rysslandsforskare. På Slavica kunde man träffa berömda kolleger från världens alla länder, också från Finland, även om den finländska Rysslandsforskningen inte var särskilt framstående under kalla kriget.

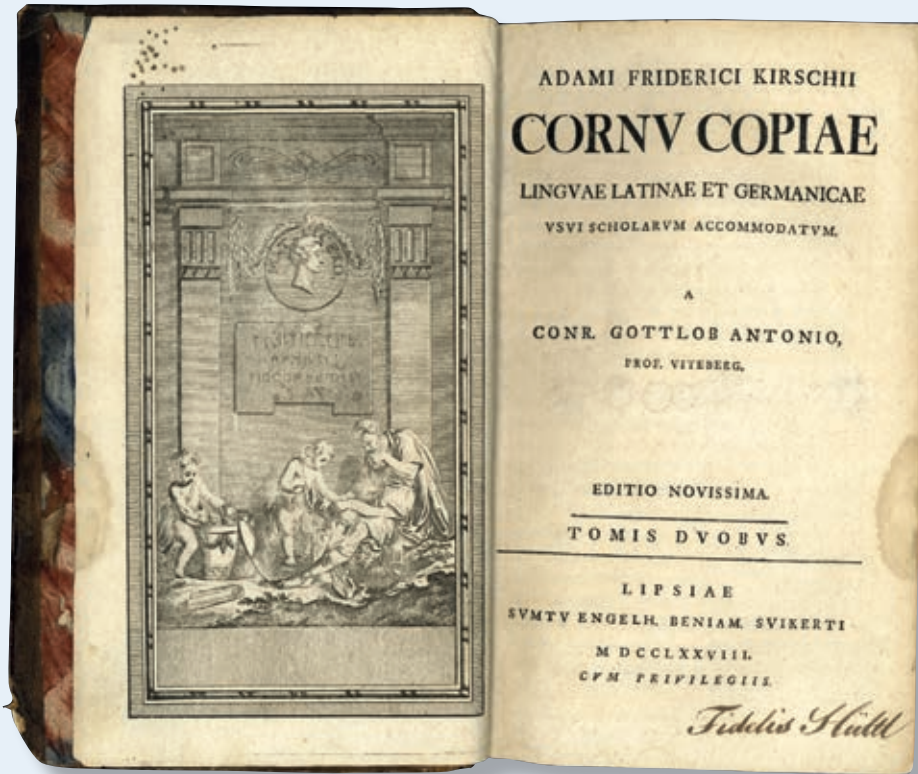
Och i dag? Den finländska Rysslandsforskningen har fått ett uppsving. När intresset för Ryssland falnade på annat håll efter kalla kriget tog det finländska forskarsamhället steget upp i den internationella täten. Alexanderinstitutet är numera den största spetsenheten i Europa och vi har också de högklassiga enheterna Bofit vid Finlands Bank och CEMAT vid Aaltouniversitetet. Helsingfors stad utvecklar som bäst en profil som ett centrum för internationella Rysslandsstudier. Nationalbibliotekets slaviska samling representerar den humanistiska forskningens finaste infrastruktur.

I vår moderna värld måste vi trots det bygga upp nya informationstjänster kring denna unika samling. Alla tidsperioder är inte lika väl representerade som kejsartiden och därför måste samlingen till denna del kompletteras. Det blir allt viktigare att bedriva ett nära samarbete med de forskare som använder sig av samlingarna. Ett bibliotek är inte bara en samling böcker. Det är också en enhet som måste kunna försvara sig som en del av ett bildningsuniversitet. Osökt kommer jag att tänka på en kollega som under den senaste administrativa omvälvningen för något år sedan suckade dystert och sa: ”Vi som hade det så bra under autonomi. Nå, man måste väl lära sig leva med självständigheten också!” □

Markku Kivinen

professor, direktör för Alexanderinstitutet

Svensk översättning: Puck Sumelius

Kansalliskirjastolle harvinainen sanakirja

Ylikirjastonhoitaja Kai Ekholm on lahjoittanut Kansalliskirjaston kokoelmiin vuoden 1778 painoksen Adam Friedrich Kirschin (k.1716) latina-saksa sanakirjaa *Cornu copiae Lingvae Latinae et Germanicae Vsui Scholarvm Acomodatvm*. Kirsch henkilönä on jäänyt paljolti historian hämärään, hänen tiedetään kuitenkin vaikuttaneen Nürnbergissä kotiopettajana ja kirjapainon oikolukijana;

Cornucopia sitä vastoin on 1700-luvun tunnetuin latina-saksa sanakirja. Ensimmäinen painos ilmestyi vuonna 1714 Nürnbergissä. Leipzigin 1778 julkaistu painos on harvinaisin: kirjastolle lahjoitetun lisäksi sitä tunnetaan vain yksi kappale julkisissa kokoelmissa, Coburgissa Saksassa. □

Tuhansia uusia aikakauslehtisivuja digi.kansalliskirjasto.fi -palveluun

Noin 150 000 sivua aikakauslehtiä siirrettiin käyttöön digi.

kansalliskirjasto.fi -palveluun marraskuussa. Koko vuoden aikana Kansalliskirjaston Digitointi- ja konservointikeskus on siirtänyt palveluun noin 860 000 aikakauslehtisivua. Yhteensä palvelussa on nyt 4 572 105 sivua aikakauslehtiä, joista 22 % on ilmestynyt ennen vuotta 1910 ja ovat vapaasti käytettävissä. Siitä uudemmat ovat käytössä vapaakappaletyöasemilla pääkirjastossa Helsingissä ja viidesssä muussa vapaakappalekirjastossa. □

Kansalliskirjasto-lehti luettavissa myös verkossa osoitteessa www.lehtiluukku.fi

KUVA: SUVI KINGSLEY

HAASTATTELUSSA

Tomi Huttunen, venäläisen kirjallisuuden professori, Helsingin yli- opisto

Haastattelu: Suvi Kingsley, Kansalliskirjasto

Olet käynnistämässä venäläisen avantgarde-kirjallisuuden tutkimushanketta ja olet myös tehnyt venäläistä rockia tunnetuksi *Pietari on rock* -kirjan myötä. Miten Slaavilaisen kirjaston kokoelmat ovat ja tulevat auttamaan tässä työssä?

Tutkimushanke on nimeltään itsesyntyinen venäläinen avantgarde. Sen aikajana ulottuu 1910-luvulta 30-luvulle, mutta myös nykyhetkeen. Tämän vuoden joulukuussa tulee kuluneeksi 100 vuotta venäläisten futuristien manifestista ”Korvapuusti yleiselle maule”. Siinä runoilijat julistavat, että tolstoit ja puškinin pitäisi heittää pois nykyhetken höyrylaivasta. Tämä harvinaisuus löytyy Slaavilaisesta kirjastosta – Slavica – kuin myös muita alkuperäisteoksia. Slavica innostaa opiskelijoita aiheensa pariin, sillä he pääsevät siellä käsiksi alkuperäiseen aineistoon.

Teen paljon yhteistyötä kirjaston kanssa, räätälöimme opetusratkaisuja, järjestämme seminaareja

ja käymme läpi tiedonhankintaa oppimisprosessina. Slaavilaisen kirjaston välityksellä toivomme myös hankkivamme digitaalisia historiallisia avantgarden aineistoja tutkimushanketta varten.

Pietari on rock, joka käsittelee venäläisen rockin ja myöhäisneuvostokauden historiaa, on myös kirjoitettu Slavicaan. Sieltä löytyy hyviä lähdeaineistoja myös tähän aiheeseen.

Mikä kokoelma tai aineisto on sinulle rakkain?

Venäjällä on pitkä paksujen kirjallisuuslehtien traditio ja on elähdyttävää, että nämä lehdet ovat saatavilla suoraan Slavican hyllystä. On hienoa, kun pääsee lehteilemään esimerkiksi Ivan Gontšarovin *Oblomov*-romaanin ensijulkaisua.

Kirjaston emigranttilehdet olivat minulle tärkeitä tehdessäni tutkimusta väitöskirjaani varten. Anatoli Mariengofin *Kyyrikot*-romaanin kiellettiin Neuvostoliitossa, mutta julkaistiin Berliinissä

vuonna 1928. Tutkin muun muassa ajan arvosteluja lehdissä ja venäläisen emigraation muita julkaisuja Berliinissä. Se auttoi romaanin syntyhistorian ja kriittisen vastaanoton rekonstruoimisessa. Tätä varten ei tarvinnut lähteä Venäjälle, koska materiaali oli saatavilla täällä. Muuten kyllä viihdyin Pietarin ja Moskovan arkistoissa.

Mikä on ollut kiehtovin löytösi?

Pienten löytöjen avulla kirjallisuudenhistoriaa kirjoitetaan.

Vaikka Mariengofin *Kynnikot* päätyi kiellettyjen listalle, hänen vuonna 1930 myös Berliinissä ilmestynyt romaaninsa *Ajeltu mies* jäi neuvostokritiikin ulkopuolelle. Saksassa se kyllä noteerattiin, kuten myös yllättäen Amerikassa. Kävi myös ilmi, että *Kynnikot* ilmestyi New Yorkissa *Novyi Amerikanets* (Uusi Amerikkalainen) -lehdessä 1980-luvulla. Kirjailijat Joseph Brodsky ja Sergei Dovlatov huolehtivat Neuvostoliitossa kielletyn julkaisun ilmestymisestä Amerikassa. Brodsky piti teosta yhtenä 1900-luvun venäläisen kirjallisuuden tärkeimmistä. Venäjällä on oltu yllättyneitä tiedosta, että nobelisti koki *Kynnikot* niin tärkeäksi teokseksi.

Mikä venäläisessä kulttuurissa kiehtoo?

Pitkän yhteisen rajamme johdosta venäläinen kulttuuri on peilimäinen osa meidän omaa identiteettiämme. Itselläni on karjalaiset juuret, joten venäläinen kulttuuri tuntuu usein puoliksi omalta, puoliksi vieraalta. Venäjä-tutkimus on monille muillekin itsetutkiskelua.

Löytyykö kirjaston kokoelmista historiallisia esimerkkejä protestiryhmistä kuten Pussy Riot?

Avantgarde-hankkeessa aiomme tutkia objektiivisesti taiteellisen kapinan historiaa. Vasili Kamenskin, venäläisen futuristirunoilijan, lentäjän ja näyttelijän, sanojen mukaan taiteen piti lähteä kaduille, sen tuli näkyä raitiovaunujen ja rakennusten seinissä.

Tämä ajatus sopii nykytaideryhmien ohjenuoraksi, kuten Voinan (Sota), johon Pussy Riot

-ryhmäkin kytkeytyy. Näillä kaikkein kohutuimmilla skandaali-ilmiöillä on suorat yhteydet 1910-luvun kapinalliseen avantgardeen.

Hankkeen ideana on siis myös kontekstualisoida nyky-Venäjän ilmiöitä kuten Pussy Riotia. Antaa historiallisia selityksiä sille, että liike ei ole syntynyt tyhjästä vaan sillä on omat juurensa, sekä omassa että läntisessä perinteessä.

Myös kiinnostukseni rockiin tulee esiin tässä hankkeessa. Punk oli pitkään marginaalissa Venäjällä ja punk-bändit eivät päässeet esille ennen vuotta 1987 eli hyvin myöhään. Jopa silloiset rockyhtyeet eivät päästäneet punkbändejä Leningradin rockklubeille, koska punk ei sopinut neuvostorockin estetiikkaan.

Punk oli tietoinen valinta Pussy Riotille. Feministinen agenda yhdistettynä punkiin, kirkkoon ja Kremliin takasivat maksimaalisen ärsytyksen.

Kumpi voittaa, suomalainen vai venäläinen rock?

Vertailevaa analyysiä ei ole tehty, pitäisi tehdä. Rockrunouden traditio on molemmissa kulttuureissa vahva ja venäläisestä rockista löytyy kaksoisolennot Donovanille ja Dylanille, kuten meiltäkin – Dave Lindholm, Hector, Juice Leskinen, Ismo Alanko ja Kauko Röyhkä. Myös suomalaisen rockrunouden historia ja synty on verrattavissa venäläiseen.

Jos haluaa yllättää läheisensä venäläiseen kulttuuriin liittyvällä joululahjalla, mitä suosittelet?

Tänä vuonna on käännetty yli 15 nidettä venäläistä kaunokirjallisuutta, joten on mistä valita. Sergei Dovlatovin *Matkalaukku* on loistava humoristinen kertomuskokoelma, josta löytyy myös novelli myrkynevihreistä suomalaisista kreppisukista. Perinteisestä venäläisestä kirjallisuudesta pitävälle suosittelemme valokuvakirjaa *Anna Ahmatova Fontankan talossa*, joka on kaunis teos Ahmatovan elämästä. Teinilukijoita kiehtoo varmasti Sergei Lukjanenkon *Yöpartio* ja sen ensi keväänä ilmestyvä jatko-osa. □

Komin Kansalliskirjasto. Painettu Komin Kansalliskirjaston luvalla.

Komin Kansalliskirjasto uskoo komin kielen säilymiseen

Komin Kansalliskirjasto Komin tasavallan pääkaupungissa Syktyvkarissa on monipuolinen komilaisen ja muiden suomalais-ugrilaisten kulttuurien keskus. Kirjaston ulkomaisen kirjallisuuden osaston johtaja Leonora Davydova sekä apulaisjohtajat Galina Issar ja Elena Ievleva kertovat Kansalliskirjaston roolista komilaisen identiteetin ja komin kielen aseman vahvistamisessa.

Haastattelu: Suvi Kingsley, Kansalliskirjasto

Galina Issar. Painettu Komin Kansalliskirjaston luvalla.

Leonora Davydova. Painettu Komin Kansalliskirjaston luvalla.

Elena Ievleva. Painettu Komin Kansalliskirjaston luvalla.

Mikä on Komin Kansalliskirjaston rooli ja tehtävä?

Olemme Komin tasavallan vapaakappalekirjasto ja alueen kulttuurillinen informaatiokeskus. Vuosittain noin 30 000 asiakasta käyttää kirjastoamme ja annamme noin 850 000 nidettä kotilainaan.

Kaikki suomalais-ugrilaiset kielet ovat edustettuina, mutta erityisesti tietenkin komin kieli.

Niin ja olemme tänä vuonna täyttäneet 175 vuotta!

Mitkä ovat kokoelmienne aarteita?

Kokoelmamme käsittävät kirjoja, sanomalehtiä ja käsikirjoituksia. Kaiken kaikkiaan meillä on yhteensä noin 2,5 miljoonaa dokumenttia, vanhin on 1700–1800 luvuilta peräisin oleva kominkielinen raamattu.

Todellinen aarre on myös komilaisen tiedemies-etnologin Kallistrat Zhakovin (1866–1926) käsikirjoitukset, jotka lahjoitettiin meille Latviasta. Hän kirjoitti esseitä, satuja ja runoja, mutta myös tieteellisiä teoksia etnologiasta, kielitieteestä ja matematiikasta. Osa Zhakovin käsikirjoituksista on digitoitu digitaaliseen Zyrjanika-kokoelmaamme, johon pääsee Komin Kansalliskirjaston verkkosivujen kautta.

Myös unkarilaisen Uralin kansojen kirjallisuuden ja folkloristiikan tutkijan Peter Domokoksen keräämä aineisto suomalais-ugrilaisista kielistä on meille mittaamattoman tärkeää. Domokos halusi lahjoittaa yli 4 000 dokumenttia käsittävän kokoelmansa juuri meille, vaikka sitä muissakin maissa haviteltiin. Tämä oli todella arvokas tunnustus työllemme; sille, kuinka paljon olemme tehneet suomalais-ugrialaisten kielten edistämiseksi ja varjelemiseksi. Käsikirjoituksista sata harvinaisinta on digitoitu ja ne ovat saatavilla verkkosivuillamme.

Digitoituja komilaisen tiedemies-etnologin Kallistrat Zhakovin käsikirjoituksia. Painettu Komin Kansalliskirjaston luvalla.

Kokoelmisamme on myös komilaisen muusikon Prometey Chistalevin keräämät yli sata äänitettä. Chistalev kiersi komilaisissa kylissä ja äänitti komilaista kansanmusiikkia, hää-, joulu- ja hautajaislauluja kylänvanhimpien esittäminä, perinteisiä runoja eli chastooshkoja ja tanssileikkejä.

Mitkä ovat teidän lempikokoelmianne?

Jos meidän täytyisi valita, olisivat ne Alexey Popovin näytelmät ja kertomukset (Leonora Davydova), komilaiskirjailija Elena Gabovan lastenkirjat ja komilaisen prosaistin Gennady Jushkovin *Chugra* (Elena Ievleva) sekä Andrey Rastorguevin runot (Galina Issar).

Kartta: Wikimedia Commons

Komi on yksi pienistä suomalais-ugrilaisista kielistä Venäjän alueella ja sitä puhutaan pääasiassa Komin tasavallassa Koillis-Euroopassa Uralvuorten länsipuolella.

Ongelmana on, että komia ei lueta kovin paljon, se on enimmäkseen puhekieli.

Onko komin kielellä paljon julkaisutoimintaa?

Komissa julkaistaan vuosittain noin 700–800 teosta, näistä noin 70 on kominkielisiä. Julkaisut kattavat kaikki aihealueet, kaunokirjallisuudesta eri tieteenaloihin, etnologiasta ensyklopedioihin.

Ketkä ovat suosituimpia komilaisia ja komiksi kirjoittavia kirjailijoita nyt ja kautta aikojen?

Gennady Jushkov kirjoittaa proosaa komiksi ja Elena Gabova on suosittu komilainen lastenkirjailija, joka kirjoittaa venäjäksi. Hänen kertomuksiaan on käännetty suomeksi, eestiksi, unkariksi, norjaksi ja japaniksi. Komilaisen *Art*-lehden päätoimittaja Galina Butyreva kirjoittaa komin kielellä ja on tunnettu vapaamuotoisista runoistaan.

Nuorten komiksi kirjoittavien runoilijattarien, Nina Obrezkovan, Angelika Yelfimovan ja Aljena Eltzovan, runoja käännetään usein unkariksi, eestiksi ja suomeksi.

Komin kirjallisuuden klassikoihin kuuluu runoilija Ivan Kuratov, joka kirjoitti komiksi ja venäjäksi, näytelmäkirjailija Viktor Savin, joka kirjoitti komiksi ja perusti Komin teatterin, ja Michael Lebedev, komiksi kirjoittanut runoilija ja prosaisti.

Onko komin kieli paremmassa asemassa kuin muut pienet suomalais-ugrilaiset kielet?

Ei oikeastaan. Me pidämme kaikkia pieniä suomalais-ugrilaisia kieliä uhanalaisina. Komia puhuu enää noin 13–15 % maamme väestöstä ja he ovat keskittyneet maaseudulle.

KUVAT: SONJA LAITINEN

Hevoskärryt Ižman alueella pohjois-Komissa vuonna 2009. Ižma on kylä ja maalaiskunta, joka sijaitsee Ižma-joen rannalla yli 500 kilometriä Komin pääkaupungista pohjoiseen.

Komilaisia kansallispuvuisaan Ižman alueella pohjois-Komissa 2009.

Sisjabskin kylä Ižman alueella pohjois-Komissa 2009.

Pyöräilijä Ižman piirin keskuskylässä Ižmassa pohjois-Komissa 2009.

Harvinaisia kirjoja: kuvassa näkyy punakantinen venäläinen raamattu (1876-1878), aivan alimmaisena Goethen Faust venäjäksi (1899), miniatyyrikirjat ovat runokokoelmia A. Pushkiniilta, A. Blockilta, J. Kupalalta, K. Prutkivilta ja I. Kuratovilta. Painettu Komin Kansalliskirjaston luvalla.

Pelkäätekö oman kulttuurinne puolesta?

Yritämme parhaamme, jotta komin kieli säilyisi myös tuleville sukupolville. Digitaalinen kirjastomme on tästä hyvä esimerkki. Digitoimme mahdollisimman paljon aineistoamme, jotta saavuttaisimme etenkin nuorempia käyttäjiä. Perinteinen painettu aineisto ei ole nuorten keskuudessa suosittua, joten pyrimme saamaan nuorisoa kiinnostumaan komilaisesta kirjallisuudesta digikirjaston kautta.

Järjestämme kirjastossa myös paljon tapahtumia, kirjailijataapaamisia ja esitelmiä.

Arvostavatko komilaiset, etenkin nuoret, komilaisuuttaan ja kieltään enemmän kuin ennen?

Komin kieli on ehkä hieman suositumpaa kuin ennen. Ongelmana on, että komia ei lueta kovin paljon, se on enimmäkseen puhekieli.

Mutta kehitystä on tapahtunut. Komi on nyt pakollista tietyissä kouluissa ja se on myös toinen virallinen kieleemme venäjän lisäksi. Erityisesti lasten kirjallisuutta julkaistaan nyt paljon ja nykyään erityinen hallituksen ohjelma tukee kominkielistä julkaisutuotantoa.

Millaista yhteistyötä Komin kansalliskirjasto tekee?

Me teemme paljon yhteistyötä muiden suomalais-ugrialaisten ja venäläisten kirjastojen kanssa. Meillä on myös kirjavaihtoprojekteja 20 eri kirjaston kanssa Yhdysvalloissa, Saksassa, Japanissa, Suomessa ja Ruotsissa.

Menestyksekkäintä yhteistyötä on ollut suomalaisten kirjastojen, kulttuurilaitosten ja yliopistojen kanssa, muun muassa Kansalliskirjaston Slaavilaisen kirjaston.

Viime vuosien aikana yhteistyötä on ollut monenlaista. Muutama vuosi sitten, yhdessä Helsingin kaupunginkirjaston kanssa ja Suomen Opetusministeriön koordinoimana, Komin kirjastojen johdolle järjestettiin johtamiseen liittyvä koulutusohjelma seminaareineen ja opintomatkoineen.

Vuonna 2004 Suomen Kulttuurirahaston ”Kindred People’s Programme” auttoi suomalais-ugrilaisen lukusalin uudelleenjärjestämisessä, muun muassa kirja- ja tietokonehankinnoissa. Tällä hetkellä salissa on saatavilla noin 2 000 suomalais-ugrialaista teosta.

Digitaalisten aineistojen luominen on myös toteutunut pitkälti yhteistyössä muiden instituuttien kanssa. Esimerkiksi, viime vuonna verkossa ilmestynyt ”Komin kulttuurikartta” toteutettiin M. A. Castrénin seuran tuella ja oli Lapin yliopiston Arktisen keskuksen ideoima. Kartta tarjoaa tietoa Komin historiasta, luonnosta ja kansasta ja sisältää muun

muassa äänitteitä, videoita ja valokuvia, ja esimerkiksi ainutlaatuisia dokumentteja Komissa sijainneista Gulag-leireistä. Kartan avulla matkailijat voivat myös tutustua 50 eri turistireittiin.

Millaisena näette kirjastonne tulevaisuuden?

Meillä on kolme päämäärää: tuoda painettu- ja aineistojamme enemmän esiin ja nostaa niitä kävijöidemme tietoisuuteen, kokoelmiemme

digitointi sekä alueellinen ja kansainvälinen yhteistyö.

Seuraavien viiden vuoden sisällä meille on myös tulossa iso remontti. Kirjastorakennuksemme on Syktyvkarin kauneimpia, mittaamattoman arvokas monumentti. Haluamme korjata sen julkisivun ja mahdollistaa kunnan pääsyn rakennukseen vanhuksille ja liikuntarajoitteisille. Toiveena olisi myös tarjota asiakkaillemme tilat, joissa he voisivat rentoutua ja keskustella, sekä modernisoida varastotilojamme. □

Kirjastoauto Komin Kansalliskirjaston edessä. Painettu Komin Kansalliskirjaston luvalla.

Historiallisten Suomen karttojen uusi verkkoaineisto

Kansalliskirjaston kartta-aineistojen käyttäjät ovat saaneet kaivatun apuvälineen tiedon etsimisessä.

Teksti: Jaakko Salemaa, Kansalliskirjasto

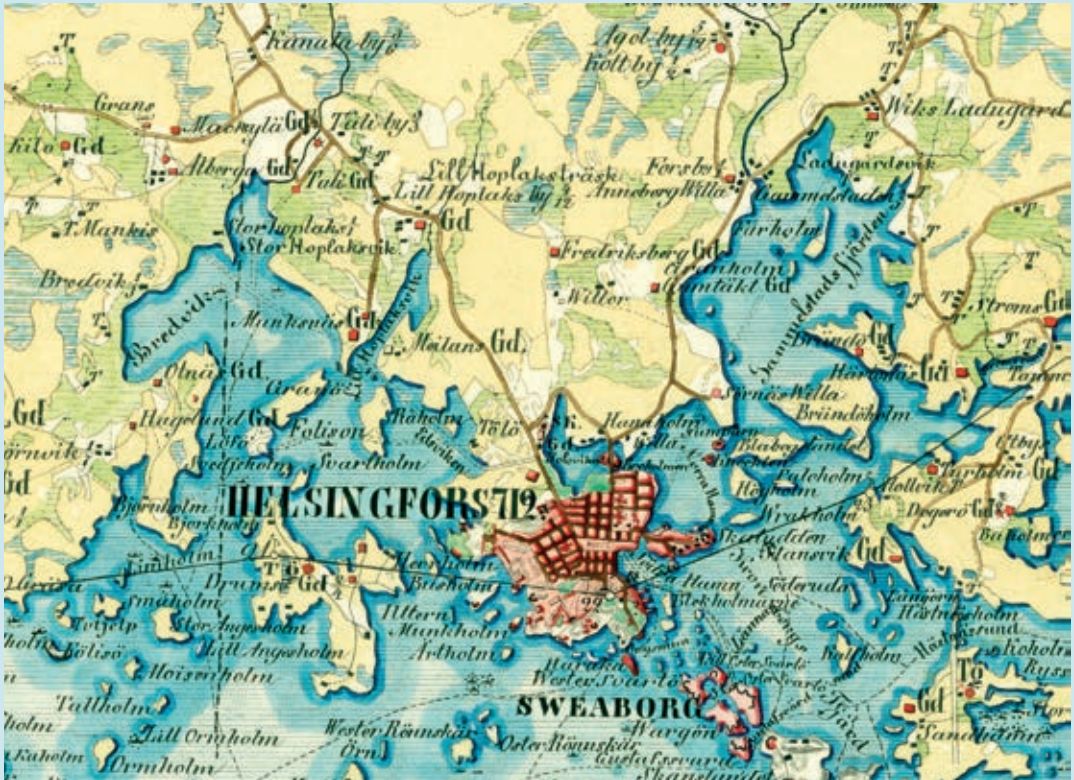
Geografisk och historisk karta öfver Finland on varhainen esimerkki koulujen tarpeisiin painetusta karttalehdestä (pain. J. W. Lillja 1858).

Kotimaisia karttoja ja kartastoja on nyt mahdollista tutkia digitaalisina kuvina Doria-julkaisuarkistossa. Helsingin Suomalaisen klubin rahoituksella vuonna 2011 käynnistetyssä hankkeessa on tähän mennessä digitoitu noin 200 karttalehteä.

Kokoelma helpottaa karttoihin liittyvää tieto- ja jäljennepalvelua Kansalliskirjastossa. Mutta asiakkaiden on mahdollista selata kokoelmaa ja etsiä tarvitsemaansa karttakuvaa myös omilta kotikoneiltaan, tallentaa korkearesoluutioisia kuvatiedostoja, muokata niitä sopivaan muotoon ja rajata niistä suurennettuja osakohteita. Vanhat karttalehdet ovat helposti vaurioituvaa aineistoa. Paperiset alkuperäiskartat säästyvät näin jatkuvan selailun, käytön ja kuljetusten aiheuttamalta kulumiselta.

Kokoelma sisältää useita alaryhmiä: Suomi Ruotsin ja Venäjän osana, Suomen yleiskartat, suurimittakaavaisemmat topografiset kartat, temaattiset liikennekartat sekä atlakset ja karttakirjat. Digitointihankkeen jatkuessa ensi vuonna digitoidaan kaupunkien vanhoja asemakaavakarttoja sekä merikarttoja. Kokoelmaan tullaan liittämään myös jo aiemmin Pelasta kirja-hankkeessa digitoidut kotimaiset kartat, kuten joukko vanhoja maakuntakarttoja.

Aineisto on valittu siten, että se antaisi havainnollisen kuvan Suomen valtiollisen historian eri kausista rajoineen, hallinnollisine alueineen ja liikenneverkostoineen 1600-luvun lopulta 1950-luvulle. Samoin sen avulla

Suurenosote Kalmbergin kartaston Helsingin seutua kuvaavasta karttalehdestä vuodelta 1855. Kalmbergin kartasto oli ensimmäinen painettu laajan alueen käsittävä suurimittakaavainen (1:100.000) Suomen kartasto. Krimin sodan jälkeen sotilaskäyttöön laaditun kartaston kartoitustöitä johti suomalainen eversti G.A. Kalmberg.

Karttakuvassa näkyvät Helsinki ja sen lähiympäristö aikana, jolloin ei vielä ollut rautateitä sisämaahan ja tieverkosto oli vähäistä. 1850-luvulla Helsinkiin johtava "valtatie" oli ns. Kuninkaantie, joka lännessä vielä tuolloin halkoi Meilahden, Huopalahden, Mäkkylän, Albergan ja Kilon kartanoiden maita. Kartalla on esitetty kartanoiden lisäksi kylät ja asutus Helsingin kantakaupungin ulkopuolella.

Kantakaupunki rajoittui 150 vuotta sitten hyvin suppealle alueelle. Karttalehdellä näkyvät Tähtitorninmäen kautta Hangosta Pietariin kulkeva optinen lennätinlinja sekä satamiin johtavat laivaväylät. Kansalliskirjaston kokoelmiin kuuluvat karttalehdet on osittain väritetty käsin. Kantakaupunki ja tärkein asutus on väritetty punaisella, pellot ja puutarhat vihreällä, vesistöt ja suot sinisellä. Metsät on merkitty ruskealla painovärillä, pihamaat ja puistoalueet esitetty valkoisina.

Kartasto on nähtävissä kokonaisuudessaan Dorian Suomen karttoja -aineistossa.

Teksti: Matti Munnukka, Kansalliskirjasto

voi seurata maamme kartoituksen kehitystä sekä kotimaisen karttapainatuksen vaiheita.

Kartat sisältävät paljon tietoa ja ovat samalla visuaalisesti kiehtovia kuvia menneisyyden Suomesta. Muuhun historialliseen faktaan yhdistyneenä kartta-aineisto voi tuoda valaisua mitä erilaisimpiin tutkimusongelmiin

niin kulttuuri- ja poliittisen historian kuin myös suku- ja kotiseutututkimuksen alalla. □

Suomen karttoja ja kartastoja -aineisto
Kansalliskirjaston Doria-julkaisuarkistossa:
www.doria.fi/handle/10024/78800

Kyllä mainoksille!

Miten mummolan navetassa lojuvan vanhan auton saisi kunnostettua? Voisiko sadan vuoden takaisista avioliittovinkeistä oppia jotakin? Entä missä 1900-luvun vaihteen suomalaiset halusivat lomailla? Vastaukset voivat löytyä Kansalliskirjaston uudesta digitaalisesta kokoelmasta.

Teksti: Tiina Hölttä, Kansalliskirjasto

SUPER DE LUXE TOUR

Vuoden 1939 Chevroletin esittelyä. Kansalliskirjaston pienpainatekokoelmat, www.doria.fi

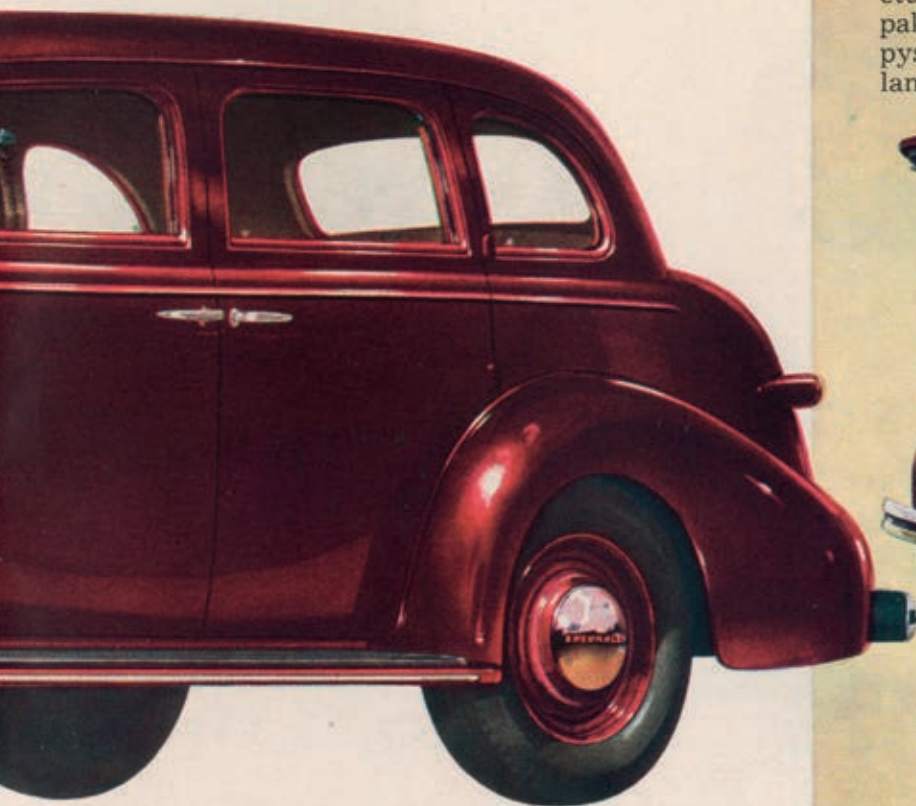

Uusi verkkokokoelma avaa suomalaisen arjen historiaa

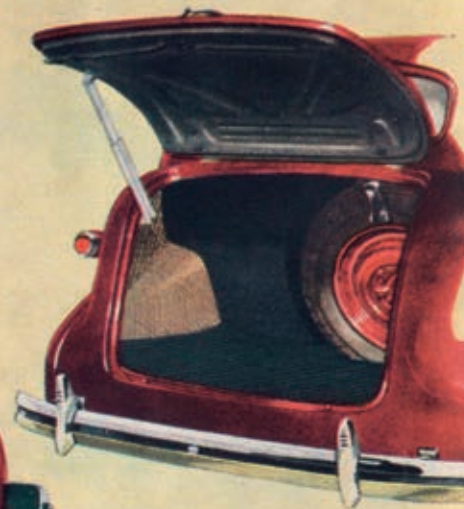
Kuinka monella meistä on postiluukusaan tarra, jossa lukee ”ei mainoksia”? Näitä ei-toivottuja lehtisiä, mainoksia ja esitteitä on kerätty Kansalliskirjaston kokoelmiin lähes parin vuosisadan ajan. Tämä laaja, historiallisesti arvokas ja harvinainen kokoelma kertoo suomalaisen arjen tarinaa aina 1800-luvun alkupuolelta tähän päivään asti.

Jokainen voi käydä tutkimassa miten ennen vanhaan kosittiin, millaisella kulkuneuvolla ajettiin, mitä harrastettiin ja missä lomailtiin, kun Kansalliskirjasto julkaisee yli 5 000 uuden verkkokoaineiston otoksen 1800-luvulta 1950-luvulle. Eri yhteisöjen ja organisaatioiden julkaisuja löytyy suomeksi ja ruotsiksi, mutta myös englanniksi, ranskaksi, venäjäksi tai vaikkapa esperantoksi.

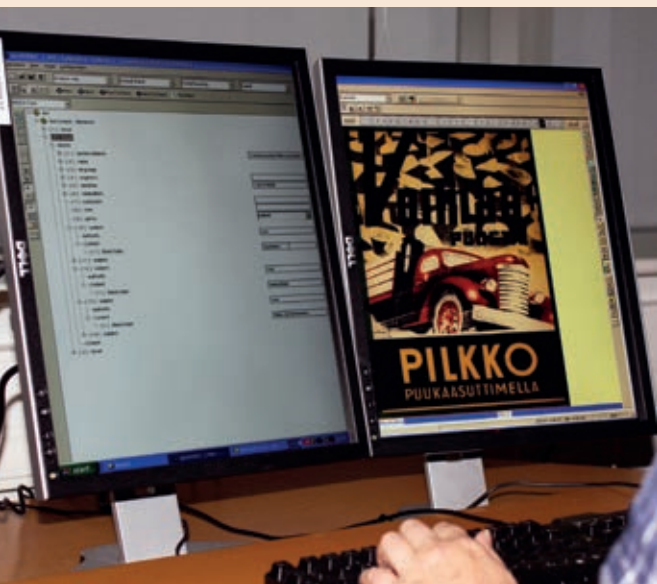
NG SEDAN

Erikoispiirteitä — Sisäänrakennettu matkatavarasäiliö, sisälleen vararenkaan pidike ja kannellinen työkalulaatikko. Pakettihylly takaistuimen selkänojassa . . . Liukuvat taka-osaston ikkunat . . . Kaksi tukihihnaa . . . Kaksi käsivarsinojaa edessä, kaksi takana . . . Tuhkakuppi etuselkänojan takana . . . Huopakannatin . . . Kaksi taka- ja pysäytysvalo; numerolevy-lamppu keskellä.

Touring Sedan'ien ja Touring Coach'ien tilavassa, sisäänrakennetussa matkatavarasäiliössä on vararenkas ja kätevä, kannellinen työkalulaatikko.

KUVA: KANSALLISKIRJASTO

Digitoija Leena Kinnunen tarkistaa ja täydentää pienpainatteen luettelointitietoja digitoinnin tuotantöjärjestelmää käyttäen.

Seurusteluvinkkejä ja moottorin kunnostusta

Uudet aineistot käsittelevät vakavia yhteiskunnallisia kysymyksiä kuten rauhaa, poikkeusajoja, ihmisoikeuksia ja naisasiaa. Toisaalta nauhermot voivat joutua koetukselle kepeämpiä sisältöjä lukiessa.

Esimerkiksi vanhojen autojen harrastajia hellitään monen automerkin sekä niihin liittyvien varaosaluetteloiden sekä hinnastojen voimin. Kokoelmasta löytyy yli tuhat julkaisua, joissa automerkkien ohella esiintyy lukuisia joukko traktoreita ja moottoripyöriä, joukossa jokunen vene- ja linja-automerkkikin. Kukapa tietää vaikka mummolan tallissa oleva moottori tai kulkuneuvo saisi nyt nimen ja kunnostusohjeet?

Elämisentaito-ryhmän alta taas löytyy neuvoja seurustelusta, pukeutumisesta, rakkaudesta, kosinnasta ja keinoista päästä naimisiin. Samalla ne opastavat mitä tehdä, jos aviomies palaa myöhään illalla kotiin, tai mitä tarkoitetaan

oikean tien salaisuudella. Julkaisuissa käsitellään muun muassa salattujen voimien vaikutusta menestykseen, jota tavoitellaan esimerkiksi ajatus- ja hypnotismin avulla. Salaiset kaunistuskeinot ja onnen avaimet niin terveyteen kuin rikkauteen saattavat avautua lukijoilleen.

Pulavuosista urheiluun

Sota-aikaa ja siitä seuranneita pulavuosia voi tutkia Kansanhuolto-aiheista julkaisuista. Valtion oli säännöstelyn avulla ryhdyttävä poikkeusoloissa toimenpiteisiin ja vaikuttamaan hyödykkeiden saatavuuteen sekä hintatasoihin. Aiheen julkaisut sisältävät kansahuoltoministeriön, kansanhuoltopiirien ja -lautakuntien tiedotusmateriaalia. Käyttäjät voivat tutustua elintarvikkeiden ja muiden hyödykkeiden säännöstelyohjeisiin sekä käytössä olleisiin ostokortteihin.

Julkaisut käsittelevät myös aktivismia kuten eläinsuojelua sekä naisasiakysymyksiä, naisen aseman, kansalaisoikeuksien, naisasiajärjestöjen ja kansainvälisten konferenssien näkökulmasta. Rauhanasia-aiheiset painatteen sisältävät muun muassa sodanvastaisten aatteellisten järjestöjen tiedotteita ja ohjelmia.

Urheilun ystävät voivat ihmetellä aikatauluja, hinnastoja, ohjeita, sääntöjä, kilpailuohjelmia sekä seurojen toimintakertomuksia pyöräilyn, ratsastuksen, soudun ja vuosien 1912–1940 olympialaisten sarjoilta. Erikieliset matkailumainokset täydentävät mukavasti tätä kokonaisuutta vieden tiedonhakijan 1900-luvun alkupuolen matkailureiteille ja lomakohteisiin.

Roskapostista historian helmiksi

Moni yllättyy, kun kuulee Kansalliskirjaston keräävän roskapostina pidettyä materiaalia kuten kauppojen postimyyntiluetteloita, hinnastoja ja ale-lehtisiä. Kirjastoammattilaiset ovatkin yleisesti olleet sitä mieltä, että niin kauan kun tätä pienpai-

natteiksi kutsuttua aineistoa ei ole verkon kautta haettavissa ja käytettävissä, tiedonhakijoiden enemmistö ei tiedä niiden olemassaolosta.

Mutta nyt he tulevat tietämään. Kaikenmaailman arkisista lippusista ja lappusista koostuvasta kokoelmasta huomaakin pian, ettei olekaan kyse mistään roskapostista vaan aarreaitasta. Sen kautta kahdensadan vuoden takainen elämä tulee yllättävän lähelle. □

Kirjoittaja oli Ephemera-projektin projektipäällikkö ja toimii digitoinnin suunnittelijana Kansalliskirjaston Digitointi- ja konservointikeskuksessa Mikkelissä.

Uudet digitaaliset aineistot löytyvät osoitteesta www.doria.fi, Kansalliskirjaston alta löytyvästä listauksesta ”Pienpainatteet”. Lisäksi aikaisemmin digitoidut Teollisuuden hinnastot vuosilta 1810–1944 on käytettävissä www.digi.kansalliskirjasto.fi palvelun kautta.

Ephemera-kehitysprojekti

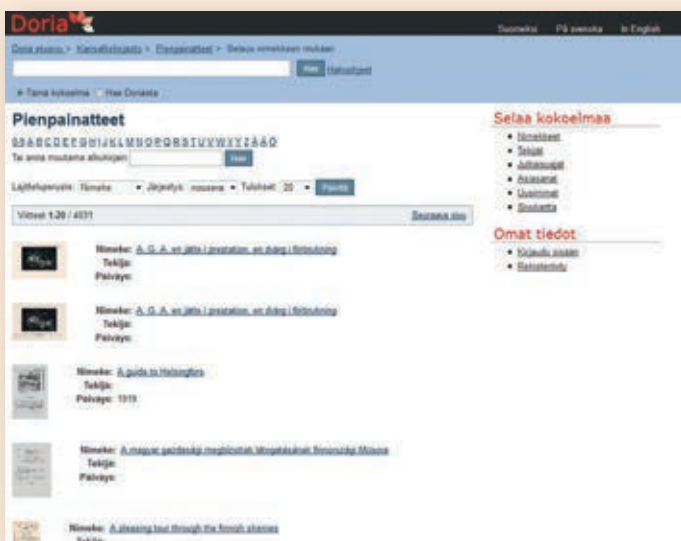
Nyt julkaistavan digitaalisen kokoelman takana on Ephemera-kehitysprojekti, joka tekee mahdolliseksi laajamittaisen pienpainatteiden digitoinnin. Sen ansiosta alkuperäiset julkaisut eivät enää kulu käytössä ja ne saadaan myös mahdollisimman monen käyttäjän ulottuville.

Pienpainatteiden digitointiprosessin kehitystyö toteutettiin Euroopan sosiaalirahaston, Itä-Suomen lääninhallituksen/ Etelä-Savon ELY

-keskuksen ja Mikkelin kaupungin rahoittamana vuosina 2008–2012.

Mikä on pienpainate?

Kansalliskirjastolla on lakisääteisinä vapaakappaleina jatkuvasti karttuva laaja luetteloimaton esite-, mainos-, opas- ja tiedotetyyppisten julkaisuiden kokoelma, joka muodostaa pienpainatteiden kokoelman. Se sisältää yli kolme miljoonaa erilaisen yhteisöjen ja organisaatioiden toimintaan liittyvää painatetta. Pienpainatteet ovat esimerkiksi kutsuja, luetteloita, ohjeita, oppaita tai ruokalista. Tiedottamiseen liittyvät painatteet kuten aika-aulut, esitteet, hinnastot ja kalenterit ovat myös sijoitettu pienpainatekokoelmaan.

Digitaalisia pienpainatteita Doria-julkaisuarkistossa.

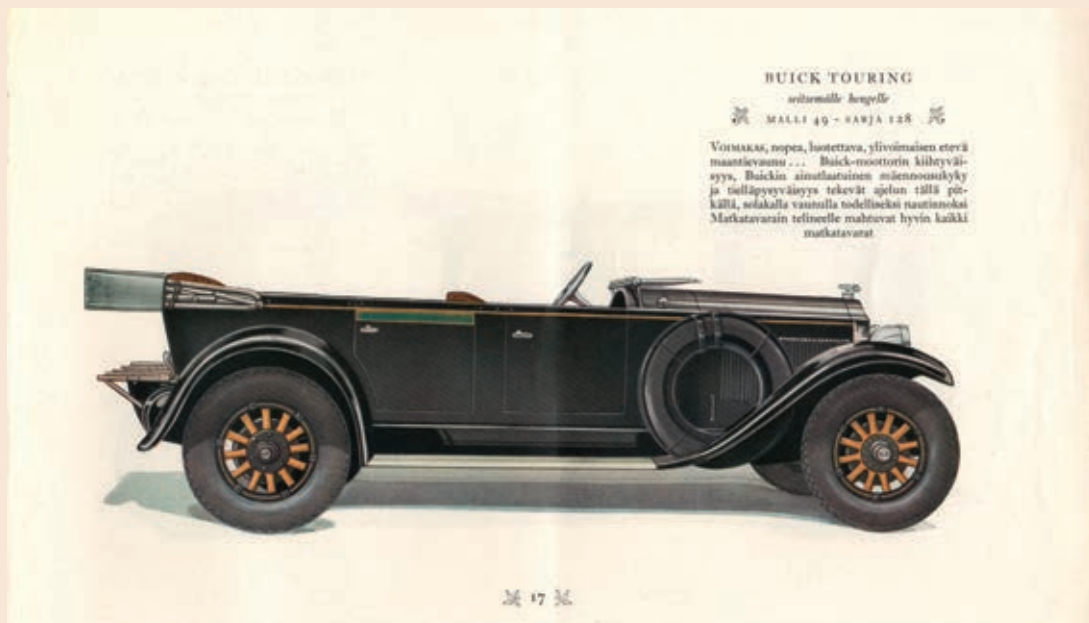
Ephemera-projektin satoa

Traktorin hoito-ohje vuodelta 1936, Suomalainen Shell Osakeyhtiö. Kansalliskirjaston pienpainatekokoelmat, www.doria.fi

Autojen, moottoripyörien, traktorien ja venemoottorien oikea voitelu 1938, Vacuum Oil Company. Kansalliskirjaston pienpainatekokoelmat, www.doria.fi

Vuoden 1928 Buick-malliston maantievaunu, General Motors. Kansalliskirjaston pienpainatekokoelmat, www.doria.fi

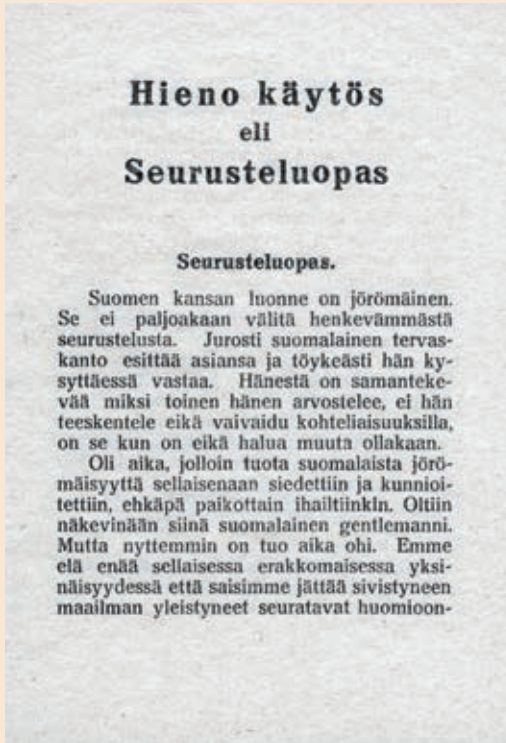

Matkailumainos "Visit Finland" vuodelta 1944, The association of "Suomen-Matkat"/"Finland-Travel" and Finnish section of the New York world's fair. Kansalliskirjaston pienpainatekokoelmat, www.doria.fi

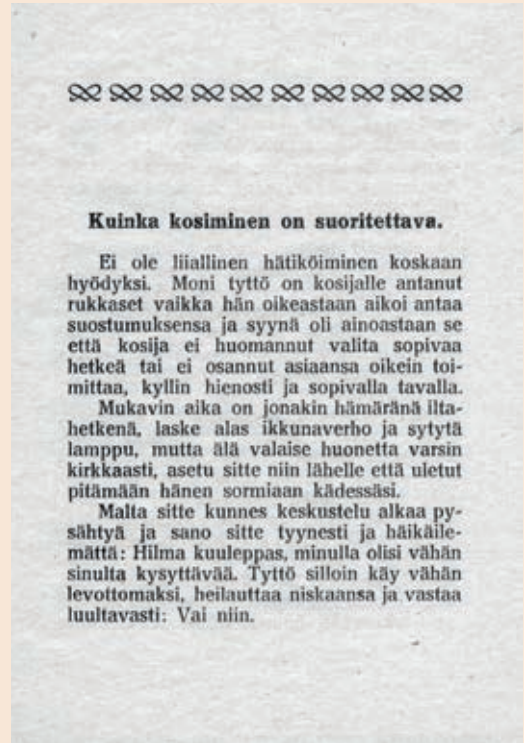

Näyte matkailumainoksesta "Matkustakaa Saimaalle" vuodelta 1938. Kansalliskirjaston pienpainatekokoelmat, www.doria.fi

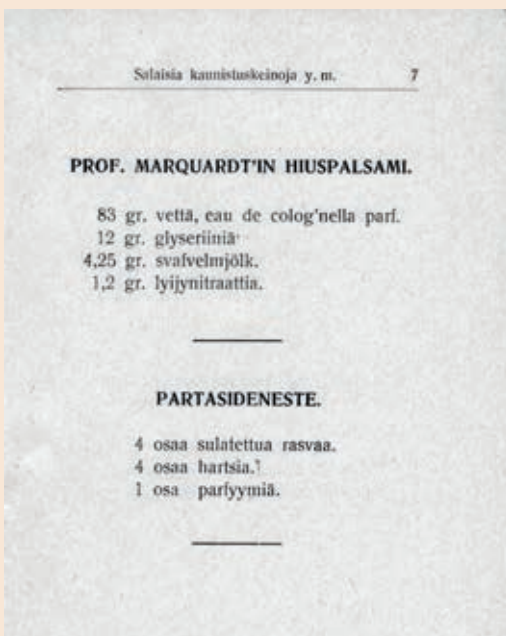
Ephemera-projektin satoa

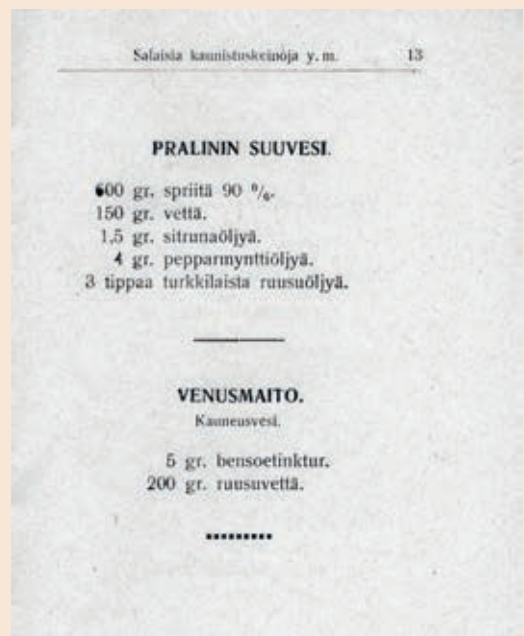
Hieno käytös eli Seurusteluopas, uusi mukaeltu suomennos. Kansalliskirjaston pienpainatekokoelmat, www.doria.fi

Kosmisen opas sekä Salaperäiset voimat vuodelta 1930. Kansalliskirjaston pienpainatekokoelmat, www.doria.fi

Salaisia kaunistuskeinoja y. m., reseptiä vuodelta 1915, K. Valovuori Uusikaupunki. Kansalliskirjaston pienpainatekokoelmat, www.doria.fi

Säännöstelyohje "Hoitaen kenkä kestä" vuodelta 1943, Kansanhuoltoministeriön julkaisuja N:o 19. Kansalliskirjaston pienpainatekokoelmat, www.doria.fi.

Kevät, kesät, syksyt... aina on iloa Chevroletista, General Motors. Kansalliskirjaston pienpainatekokoelmat, www.doria.fi

Kansalliskirjaston Slaavilainen kirjasto

Pietarilaisen Jakov Grotin vuonna 1843 perustama Slaavilainen kirjasto palvelee humanistista ja yhteiskuntatieteellistä Venäjän ja muiden slaavilaisten maiden tutkimusta. Se antaa tietopalvelua ja neuvontaa omalla alallaan. Kokoelmaan hankitaan vuosittain yli 2500 kirjaa ja noin 120 painettua aikaka-

us- ja sanomalehteä. Kirjasto tarjoaa käyttöön myös Venäjän ja itäisen Euroopan tutkimuksen verkkoaineistoja.

Vuosina 1828–1917 kirjastolla oli oikeus saada kokoelmiinsa kappale jokaista Venäjällä painettua julkaisua. Kokoelman pitkä historiallinen jatkumo yhdistettynä helppokäyttöisyyteen tekee Slaavilaisesta kirjastosta merkittävän Venäjä-tutkimuksen resurssin, joka tunnetaan laajalti kansainvälisen tutkijayhteisön keskuudessa.

Slaavilainen kirjasto lukuina 2012

Kokoelma

- Kokoelma 450 000 nidettä, joista 110 000 Venäjän vapaakappaleita 1828–1917
- 10.5 hyllykilometriä
- Karttoja 3 750 kpl
- Kuvia 437 säilytysyksikköä
- Mikrokortteja 7 500 nimekettä
- Mikrofilmejä 10 300 rullaa, pääasiassa sanoma- ja aikakauslehtiä
- Saapuvia sanoma- ja aikakauslehtiä 120
- e-aineistoja ja verkkopalveluja: Integrum, Pravda, Izvestija, Literaturnaja gazeta
- Kirjojen vuotuinen kartunta 2 500

Asiakas ja henkilökuntaa Slavicassa. Kirjasto sijaitsi vuodesta 1887 vuoteen 1956 asti ahtaiksi käyvässä tiloissa, yliopiston kemian laboratorion rakennuksessa Nikolainkatu 3:ssa (nykyinen Snellmaninkatu).

”Venäjän kielen apostoli tshuhnien maalla”

Miten nuoresta pietarilaisesta virkamiehestä ja runouden kääntäjästä Jakov Grotista tuli ”venäjän kielen apostoli” Suomessa ja 1800-luvun Venäjän hallituksen politiikan välikappale?

Teksti: Liisa Byckling, venäläisen kulttuurin tutkimuksen dosentti, Helsingin yliopisto

Jakov Grotin (1812–1893), Kansalliskirjaston Slaavilaisen kirjaston perustajan ja Helsingin yliopiston venäjän kielen ja kirjallisuuden sekä Venäjän statistiikan ja historian professorin (1841–1853), kaksisataavuotispäivää on muistettu hänen ensimmäisessä virkapaikassaan Helsingin yliopistossa sekä Pietarin Tiedeakatemiassa.

Suomessa Grotin merkitys on tullut esille maamme ja Venäjän kirjallisia yhteyksiä käsittelevissä tutkimuksissa sekä Aleksanterin yliopiston historiassa, mutta hänen Helsinginvuotensa tarjoavat vielä paljon tutkittavaa.

Jakov Grot Helsingin vuosinaan. Maalaus on 1990-luvun alussa tehty jäljennös muotokuvasta, joka on Venäjän Tiedeakatemiassa. Kansalliskirjaston kokoelmat.

Pietarilainen kosmopoliitti, Runeberg ja Kalevala

Syyt Grotin valitsemiseen ”venäjän kielen apostoliksi” olivat ennen kaikkea poliittiset, mutta Grotin sivistyneisyys ja persoonallisuus olivat ratkaisevia. Jakov Grotin isoisä, saksalainen pastori oli muuttanut Venäjälle vuonna 1760 ja hänen isänsä oli keisarin lasten saksan opettaja. Jakov puhui jo lapsena venäjän ja saksan lisäksi ranskaa. Hän kävi Venäjän parasta koulua, Tsarskoje selon -lyseota, ja ihaili sen kuuluisaa oppilasta runoilija Aleksandr Puškinia.

Aleksandr Puškin. Prahassa tehty reproduktio Ilja Repinin maalauksesta (1913), joka pohjautuu V. Tropinin 1827 tekemään muotokuvaan. Kansalliskirjaston kokoelmat.

Ministeriöiden virkamiehenä Grot innostui opiskelemaan englantia ja ruotsia. Hänen käännöksensä Byronin *Mazepa*-runoelmasta ilmestyi ajan johtavassa kirjallisuuslehdessä *Sovremennikissa* (1838), jonka vakituinen avustaja hänestä tuli. Kesämatkoillaan Suomessa 1838–39 Grot kohensi terveyttään Kaivopuiston uudessa kylpylässä ja kävi Runebergin luona Porvoossa. Hän julkaisi artikkelin ”Tutustuminen Runebergiin. Matkalta vuonna 1838”. Ensimmäinen *Kalevalan* esittely Venäjällä oli Grotin artikkeli ”Suomalaisista ja heidän kansanrunoudestaan” (*Sovremennik* 1840).

Venäjän tärkeys Suomessa kasvaa

Suomen oli oman etunsa nimissä entistä tiiviimmin kiinnityttävä Venäjän yhteyteen ja Suomen

virkamiesten oli välttämätöntä osata venäjää. Tämän näkemyksen jakoivat 1830-luvun lopulla Suomen ylimmän hallinnon johtomiehet – ministerivaltiosihteeri R. H. Rehbinder ja hänen seuraajansa Alexander Armfelt. Venäjän kielen opetuksen kehittämiseen löydettiin Grot, pietarilainen kosmopoliitti.

Valmistuakseen tehtävänsä Grot muutti keväällä 1840 äitinsä Karolinan kanssa Helsinkiin Rehbinderin viraston erikoisvirkamiehenä. Omien sanojensa mukaan Grot sai Rehbinderiltä tehtävän ryhtyä ”venäjän kielen apostoliksi tshuhnien [suomalaisten] maalla”.

Tehtävä ei ollut helppo. Vaatimus opiskelijan venäjän kielen taidosta oli muodollinen, tenttivaatimukset vaihtelivat sen mukaan mihin

Grot lähensi Suomen ja Venäjän kirjallisuutta ja hengenelämää toisiinsa 1840-luvulla.

virkaan opiskelija suuntautui. Yliopiston venäjän kielen professorin virkaa (ekstraordinarius, perustettu 1828) hoiti vuosina 1830–43 epäpätevä S.V. Solovjov. Vuonna 1841 Grot nimitettiin uuteen korkeapalkkaiseen varsinaisen professorin virkaan (ordinarius), minkä lisäksi hän sai lisäpalkkaa koulujen venäjän kielen tarkastajana sekä oppikirjojen ja sanakirjan laatijana, ja Venäläisen kirjaston järjestäjänä.

Helsingin seurapiireissä

Tutkimuksen aarreaitta on Grotin kirjeenvaihto Pietarin yliopiston rehtorin ja *Sovremennik*-lehden toimittajan Pjotr Pletnjovin (1791–1865) kanssa. Heidän jokaviikkoinen kirjeenvaihtonsa muodostaa Grotin Helsingin-vuosien kronikan, kolmiosaisena julkaisuna lähes 2500 sivua. Ruotsiksi on julkaistu kirjeenvaihdon Suomea koskevat osat.

Kaivopuisto, kivipiirros. Z. Topelius, Finland framstäldt i teckningar. Helsingfors/Dresden 1845.

Grot pääsi pian Helsingin seurapiireihin. Helsingissä oli Venäjän ystäviä; henkilöitä, jotka virkaurallaan tunsivat Pietarin kulttuuria. ”En voi valittaa seuran puutetta,” Grot kirjoitti talvella 1841–42 Pletnjoville. Hän tunsi ”kaikki” pienessä pääkaupungissa: kirjailijoista muun muassa Fredrik Cygnaeuksen, tiedemiehet Mathias Castrénin, Elias Lönnrotin ja J.J. Nervanderin, aristokratiaa ja virkamiehiä kuten Armfeltit, Haartmanit, Walleenit, Thesleffin, Demidova–Karamzinin, Musin–Pushkinit, Klinckowströmin ja Ramsayt, lehtimiehiä sekä Viaporin upseeristoa ja Helsingin venäläistä porvaristoa. Juhlien keskuspaikkana oli rikkaiden yksityiskotien ohella Seurahuone. Kesäisin Kaivopuiston kylpylävieraat toivat Grotille tervetulleita uutisia Pietarista.

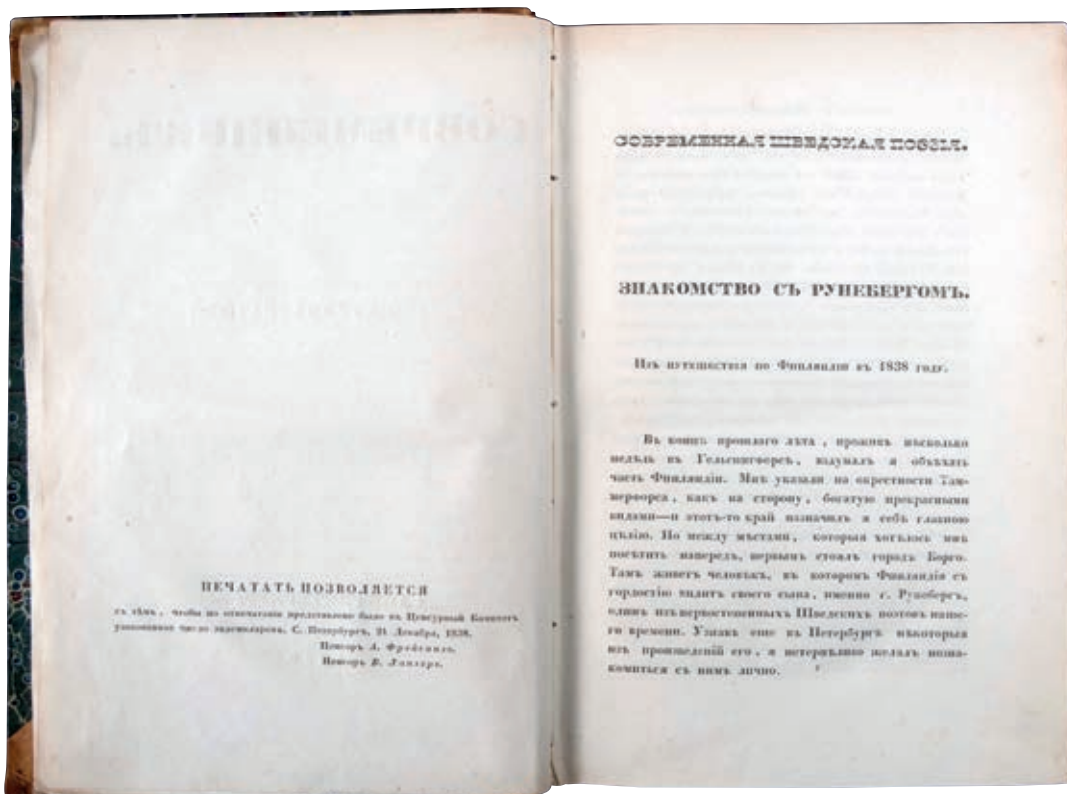
Grot oli ensimmäinen Kalevalan tuntija Venäjällä.

Ennen fennomanian nousua

Yliopisto-opetus tähtäsi opettajakoulutuksen lisäksi suomalaisten virkamiesten Venäjä-tietouden kartuttamiseen. Opiskelijoiden puutteellisen venäjän kielen taidon takia Grot luennoi

Venäjän historiasta ja kirjallisuudesta ruotsiksi. Hän antoi korkeatasoista opetusta omien sanojensa mukaan aika ”vihreille” opiskelijoille.

Romanttisen runouden ihailijana Grot luennoi Puškinista paljon eri kursseilla. Runojen ohella hän siteerasi tragedian *Boris Godunovia* Venäjän historian luennoillaan. Varsinkin Pietarin – keisarin ja hänen kaupunkinsa – historia tempaisi opiskelijat mukaansa. Grot kirjoitti talvella 1841–42 Pletnjoville, että hän oli luen-

”Ruotsinkielinen nykyrunous – Tutustuminen Runebergiin”, Grotin kirjoitus ajan johtavassa kirjallisuuslehdessä *Sovremennikissa* vuodelta 1839, numero 13.

noinut Pietarista ”syvästi aiheeseen eläytyen”. Ennen pitkää Grot saattoi tyytyväisenä todeta muutamien opiskelijoiden menestyneen opinnoissaan. Eräs tulevaisuuden lupaus oli Otto E. A. Hjelt (1823–1913), jonka Grot kiinnitti Venäläisen kirjaston amanuenssiksi. Sittemmin Hjelt toimi yliopiston anatomian professorina.

Venäjän oppimateriaalin tuottaminen työlisti Grotia, sillä 1840-luvun alkupuolella koulujen venäjän kielen opetusta lisättiin. Kaksiosainen *Ruotsalais-venäläinen sanakirja* ilmestyi 1846–47. Grotin arkistossa Kansalliskirjastossa säilytettävää mittavaa käsikirjoitusta on käyty tutkimassa Pietarista asti.

Vuodesta 1848 Grot aloitti luentojen pitämisen ”omassa yliopiston kirjastossaan” eli Venäläisen kirjaston vastaanottohuoneessa.

Politiikan välikappale

Ajan mittaan Grot ymmärsi, että venäjän kielen opetus ei tuottanut tuloksia, ja hän ehdotti yliopiston pakollisesta kielikokeesta luopumista. Fennomanian aktivoituessa 1840-luvun puolivälissä suhteet venäjän kieleen kärjistyivät. Grotin asunnon ikkunoita jopa rikottiin.

Grot tunsi tilanteensa kaksijakoisuuden: hän ei ollut vain Pohjolan kirjallisuutta ja Suomea rakastava yksityishenkilö, vaan myös hallituksen politiikan ”välikappale”. Aikansa johtavan slaavilaisten kielten tutkijan professori Valentin Kiparskyn (1904–1983) mielestä Grotin kirjeenvaihdosta ilmenee, kuinka vuosien mittaan hänelle oli lopullisesti selvinnyt, että hänen varsinaisen tehtävänsä

– suomalaisten voittaminen venäläiselle kulttuurille – oli mahdottomuus.

Ei mikään luonnon surullinen poikapuoli

Kirjallisuuden tiedottajan ja kääntäjän tehtävä Venäjällä oli Grotin ensimmäinen ja ehkä rakain toimi. 1840-luvun alkupuolella Pohjolan kirjalliset uutiset saavuttivat nopeasti Pietarin Grotin välityksellä. Grot avasi venäläisten lukijoiden silmät sille, että Suomi ei ollut vain ”luonnon surullinen poikapuoli” Puškinin runoelman mukaan, vaan uutta luovan kirjallisuuden ja kansanrunouden tutkimuksen maa.

Grot, ensimmäinen *Kalevalan* tuntija Venäjällä, ystäväystyi Helsinkiin muutettuaan Elias Lönnrotin kanssa ja alkoi opiskella suomea. Hän oppikin sitä niin hyvin, että Lönnrot kehui hänen ilmaisuaan paremmaksi kuin syntyperäisten suomalaisten.

Ruotsalais-venäläisen sanakirjan käsikirjoituksessa onkin monia suomalaisia sanoja, joita Grot kenties sai venäjää taitavalta Lönnrotilta. Grot mainitsi Lönnrotin monivuotisen suomi–ruotsi sanakirjatyön esimerkkinä siitä, kuinka ”filologit yleensäkin löytävät työstään tyydytyksen: he ovat valtaosaltaan rauhallisia, onnellisia valoisan mielenä ansiosta, seurallisia ja hyväntahtoisia.”

Runebergia tunnetuksi Venäjällä

Erityisen hyviä tuloksia Venäjällä tuotti Runebergin ja Grotin ystävyys. ”Runeberg ei osaa venäjää, mutta hän kyseli minulta suuresti kiinnostuneena venäläisestä kirjallisuudesta”, kirjoitti Grot ja alkoi kertoa aiheesta Runebergille lähettäen hänelle muun muassa Puškinin valitut runot saksaksi.

Omasta puolestaan Grot oppi Runebergiltä paljon runoudesta opettajan työtään varten. Grot julkaisi artikkelit ”Suomen luonnosta, kansantavoista ja elämästä maan sisäosissa” sekä *Jouluillan* ja *Hirvenmetsästäjien* käännökset. Romanttinen draamaruno *Nadeschda*, joka sijoittuu Katariina Suuren aikaan, ilmestyi osin runomuotoisena, vaikkakin sensuroituna, käännöksenä sekä *Kulnevin* runomutoinen käännös Suomen sotaa koskevassa artikkelissa. Grot teki ansiokkaasti Runebergiä tunnetuksi Venäjällä yleisinhimillisiä arvoja edustavana runoilijana.

Kesällä 1840 Aleksanterin yliopisto vietti suurin juhlallisuuksin kaksisataavuotisjuhlaansa, Åbo Akademin perustamisesta 1640 lasketuna. Yliopiston 200-vuotisjuhlakirja ilmestyi Grotin toimittamana ruotsiksi ja venäjäksi

kaksi vuotta myöhemmin (*Calendar till minne af kejsarliga Alexanders universitets andra secularfest*). Vaikka kirjoittajina olivat muun muassa runoilija Odojevski, rehtori

Pletnjev sekä Runeberg ja Lönnrot, julkaisu ei kiinnostanut metropolin lukijoita ja sen levikki jäi pieneksi.

Matkakirja kirkastaa Suomi-kuvaa

Laajasti Suomi-tuntemusta Venäjällä edisti Grotin matkakirja, joka on julkaistu suomeksi nimellä *Matkoja Suomessa vuonna 1846*. Matkakohteina olivat Käkisalmi, Sortavala ja Savonlinna. Kuopiossa Lönnrot liittyi mukaan ja matka jatkui Kajaaniin, Tornioon, keskiyön aurinkoa ihailemaan Aavasaksalle ja Ouluun.

Harmiton matkakuvaus aiheutti yllättäen Pietarissa polemiikkia ja Grotia moitittiin suomalaisen yhteiskunnan ja etenkin sivistystä janoavan talonpoikaiston sivuuttamisesta. Suomentaja Pekka Hakamies tulkitsee toisin:

Harmiton matkakuvaus aiheutti yllättäen Pietarissa polemiikkia.

tarkkana kansanelämän kuvaajana Grot kertoo jonkin verran aikansa yhteiskunnallisista epäkohdista, tosin hänen kertomuksensa huokuu uskollisuutta keisaria kohtaa. Silti kuvauksissa suosittu edesmenneen

keisari Aleksanteri I:n matkasta Pohjois-Suomessa voi aavistaa arvostelua silloisen keisari Nikolai I:n aikaa kohtaan.

Pletnjov kirjoitti ystävälleen: ”Kaikesta köyhyydestään ja synkkydestäänkin huolimatta Suomi muuttuu kynäsi kosketuksesta maaksi, joka ansaitsee tulla tiedonhaluisen ihmisen tutkittavaksi.”

Venäjällä Grotin matkakirjan vaikutus ulottui laajalle. Hänen kertomuksensa ”rehelisestä suomalaisesta” ja ”tapojen puhtaudesta”, joita hän pitää kristillisen opin seurauksena, toistuvat kliseinä myöhemmissä etnografisissa kuvauksissa. Venäjällä Grot levitti myönteistä Suomi-kuvaa, joka oli erityisesti tarpeen 1800-luvun lopulle tultaessa.

Tiedemiesura alkoi Helsingistä

Helmikuussa 1850 Grot toi nuoren vaimonsa Natalian Pietarista Helsinkiin. ”Toivon, että hän tuntee olevansa Suomessa kuin kotonaan ja oppii lukemaan ruotsia”, Grot kirjoitti Lönnrotille. Grotin poika Nikolai syntyi Helsingissä vuonna 1852. Grotin äiti ja sisar Roza on haudattu Helsingin luterilaiselle hautausmaalle.

Grot erosi professorin virastaan tammi-kuussa 1853 ja palasi perheineen Pietariin. Hän toimi aluksi Tsarskoje selon-lyseon professorina; hän sai sekä akateemikon että salaneuvoksen arvot. Pietarin Tiedekatemiassa hän julkaisi urauurtavat tutkimuksensa ve-

näjän etymologiasta ja kieliopista sekä aloitti venäjän kielen sanakirjan toimittamisen.

Tiedemiesuransa perustan Grot loi Helsingissä. Esimerkiksi hänen harrastuneisuutensa 1700-lukuun

virisi Aleksanterin yliopistossa. Grotista tulikin aikakauden johtava asiantuntija Venäjällä. Muutto Helsinkiin oli hänen elämänsä käännekohta: ”Suomi ja professorin virka avasivat minulle uusia teitä ja näköaloja”, Grot kirjoitti vuonna 1847.

Aikansa paras Suomi-tuntija

Suomessa Grot kohotti venäjän kielen ja kirjallisuuden opetuksen tasoa. Hänen merkityksensä yleisen Venäjä-tietoisuuden edistäjänä ja kirjallisuuden tunnetuksi tekijänä oli suuri. Venäjällä Grot tunnustettiin aikansa parhaana Suomi-tuntijana, ahkerimpana ja pätevimpänä Pohjolan kirjallisuuden välittäjänä ja ruotsinkielisen kirjallisuuden kääntäjänä.

Vaikka hän ei enää palannut Suomeen, hänen yhteytensä tänne säilyivät. Hän kirjoitti arvostelun *Kullervo*-runoelman käännöksestä sekä artikkeleita Suomesta. Jatkaessaan kirjeenvaihtoaan Lönnrotin kanssa Grot solmi uusia tuttavuuksia muun muassa suomalaisen runoilijan ja suomalais-ugrialaisten kielten tutkijan August Ahlqvistin kanssa.

Kulttuuripoliittisesti Grotin merkitys on arvioitu suureksi: lyhyenä kautena 1840-luvulla hän lähensi suuriruhtinaskunnan ja keisarikunnan kirjallisuutta ja hengenelämää toisiinsa. Vasta 1800-luvun lopulla hänen työnsä Suomen ja Venäjän kulttuurin välittäjänä sai jatkajia. □

Grot elämänsä loppupuolella. Kuvaamo V. Klasen, Pietari. Kansalliskirjaston kokoelmat.

Mies maailmanluokan kirjaston takana

Kansalliskirjaston Slaavilaisessa kirjastossa on laajin Venäjän keisarikunnan aikaisten julkaisujen kokoelma Venäjän ulkopuolella. Kaikki sai alkunsa yhden miehen aktiivisuudesta, mutta miten?

Teksti: Kirsti Ekonen FT, Maailman kulttuurien laitos, Helsingin yliopisto

”Helsingin yliopistossa työskentelyni tärkeimpänä saavutuksena pidän sitä, että yliopisto ja koko Helsingin kaupungin väestö on saanut Venäläisen kirjaston, joka on perustettu minun uurastukseni tuloksena, ja josta ku-

ka tahansa voi lainata kirjoja ilmaiseksi. Tätä mukavuutta käyttävät hyväkseen erityisesti sotilashenkilöt ja Suomenlinnan merimiehet, mutta on myös muita lukijoita. Muut saavutukseni jäävät toistaiseksi mahdollisuuden asteelle.”(Grot 1895, 39. Suom. K.E.)

Yliopiston 200-vuotisjuhla, 1840. Nikolain kirkon portailla maalauksen keskiosassa Runeberg ja piispa Frans Michael Franzén, heidän takanaan univormussa vt. kansleri Rehbinder ja Fredrik Cygnaeus. Eero Järnefeltin luonnos yliopiston juhlasalin seinämaalauskilpailuun. Valok. Matti Ruotsalainen. Yksityiskokoelma.

Näin kirjoittaa Jakov Grot, joka toimi Aleksanterin yliopiston venäjän kielen ja kirjallisuuden ensimmäisenä varsinaisena professorina vuosina 1841–53. Jo ennen kuin tuli valituksi professoriksi Grot kävi tutustumassa yliopiston kirjastoon, joka vielä toipui Turun palon aiheuttamasta hävityksestä. Hän löysi Venäjältä vapaakappaleina tulleita painatteita, mutta – kuten hän kirjoittaa Pietarin yliopiston rehtori Pjotr Pletnjoville – venäjänkielinen aineisto oli hajallaan ”kuin eksyneet venäläiset matkailijat Euroopassa” (Grot 1896). Näiden ”eksyneiden matkailijoiden” oikeaan paikkaan ohjaamisesta syntyi Grotin toimesta instituutio, joka nykyään tunnetaan Kansalliskirjaston Slaavilaisena kirjastona.

Lobbaaja, luetteloija, kalustaja, kirjansitoja

Grotin kirjeenvaihto Pletnjovin kanssa antaa yksityiskohtaisen kuvan siitä, miten ajatus Venäläisestä kirjastosta muotoutuu ja lopul-

ta toteutuu käytännössä. Helsingissä Grot ajoi kirjaston asiaa yliopiston hallinnossa. Pietarilainen Pletnjov taas oli tukena ja taustavaikuttajana kaikissa ratkaisuisissa.

Saatuaan kirjastolle omat tilat ensin uudessa kirjistorakennuksessa ja vuodesta 1847 yliopiston päärakennuksessa, Grot huolehti niin kokoelmien sijoitteluperiaatteesta ja luetteloinnista kuin kalustehankinnoista ja kirjansidonnasta. Vapaakappaleiden lisäksi hän hankki kirjallisuutta, mutta myös karsi kokoelmaa, erotteli ”kelvolliset kelvottomista”, kuten hän ystävälleen kirjoitti.

Politiikkaa ja romantiikkaa

Grotin aktiivisuudesta lukiessaan ei voi välttyä kysymästä, mistä tämä energisyys, mikä häntä motivoi.

Hänen professorinvirkansa ja Suomenkautensa taustalla on Venäjän imperiumin kannalta tärkeä tavoite: venäjän kielen osamisen edistäminen. Kuten alun sitaatista käy

Grot oli romantiikan ihanteiden ilmentymä.

ilmi, tässä tehtävässä Grot ei katsonut onnistuneensa. Tosin on huomautettava, että epäonnistumisesta ei ollut kysymys, sillä emämaan ja suuriruhtinaskunnan välisenä kulttuurilähettäläänä hänellä oli poikkeuksellisen suuri merkitys.

Innostus nimenomaan Venäläiseen kirjastoon selittyy Grotin aikakaudesta ja hänen henkilöhistoriastaan käsin. Vaikka hän toimiikin monella tapaa valitusajan perinnön vaalijana, Grot oli romantiikan ihanteiden ilmentymä. Hänen toiminnassaan heijastuu ajalle tyypillinen piirre nähdä kieli arvona sinänsä. Hän oli kiinnostunut muista kielialueista ja kulttuureista, mutta arvosti myös omaansa. Hänen Helsingin-vuosinaan tämä ilmeni aktiivisena Skandinavian ja Suomen esittelynä venäläisessä lehdistössä ja toisaalta Venäläisen kirjaston perustamishankkeena Suomen suuriruhtinaskunnassa.

Kansalliskielen merkitys muuttuu

Kirjaston kannalta tarkasteltuna ero 1800-luvun alun tilanteeseen on selvä: kun vielä Turun akatemian aikoina kieli oli lähinnä kommunikaation väline muun muassa tieteen harjoittamisessa, ei kirjakokoelmien kieltä pidetty merkittävänä seikkana.

Grotin aikana tilanne muuttui: kansalliskielten merkitys ei näkynyt ainoastaan tutkimuksen ja kiinnostusten kohteina, vaan alkoi vaikuttaa myös kirjaston organisaation ja kokoelmien sijoitteluun. Samaan aikaan kun Grot oli perustamassa venäläistä kokoelmaa, erotettiin myös Fennica, Suomen kansallisbibliografia, yliopiston kirjaston muista kokoelmista.

Maailmanluokan kirjastoksi

Grotin kansallisiin kieliin ja kulttuureihin kohdistunut kunnioitus johti siihen, että hän hylkäsi vuoden 1828 vapaakappalelain sisältämän ajatuksen koko imperiumin kattavasta ”kansalliskokoelmasta” eli kaiken Venäjän alueella julkaistun kirjallisuuden kokoamisesta Pietarin ohella myös Helsinkiin Aleksanterin yliopistoon.

Erottaessaan imperiumin valtakielellä julkaistun kirjallisuuden muilla kielillä julkaistusta aineistosta Grot paitsi korosti venäjän kielen asemaa, myös heikensi sitä. Kun venäjänkielinen tie-

teellinen kirjallisuus oli koottu omaan kirjastoonsa, se ei tavoittanut yliopiston eri oppilaiden opettajia ja opiskelijoita samalla tavoin kuin ollessaan osa yhteistä eri tieteenalojen tutkimusta tarjoavaa laitosta. Näin siis Grot irrottamalla venäläisen kirjallisuuden muusta kokoelmasta myös eristi sen.

Grotista alkoi ensin Venäläisen, sittemmin Slaavilaisen, kirjaston erillisyyden aika suhteessa muuhun yliopiston kirjastoon. Nykyajasta ja tutkijan näkökulmasta arvioituna erillisen slaavilaisen kokoelman perustamisen kannalta ratkaisu oli oikea, kansojen lähentämisen ajatusta se ei kuitenkaan palvellut. □

Erityisen slaavilaisen kokoelman kannalta ratkaisu oli oikea; kansojen lähentämisen ajatusta se ei kuitenkaan palvellut.

Grotin työskentelyä erillisen Venäläisen kirjaston perustamiseksi on tarkasteltu muun muassa Maria Widnäsin vuonna 1947 ilmestyneessä artikkelissa ”Jacob Grot och universitetets ryska bibliotek” ja Rainer Knapsken kirjoittamassa *Tiedon valtakunnassa* (2012).

Inkeroista, vepsää, maria ja mordvaa verkkoon

Kansainvälisesti ainutlaatuinen digitointihanke pyrkii vahvistamaan suomalais-ugrilaisten kielten asemaa. Sekä kielten alkuperäispuhujat että tutkijat saavat käyttöönsä uusia digitaalisia aineistoja.

Teksti: Jussi-Pekka Hakkarainen, Kansalliskirjasto

Kansalliskirjasto toteuttaa Koneen Säätiön myöntämällä apurahalla suomalais-ugrilaisten aineistojen pilottihankkeen vuosina 2012–2013. Pilotin tarkoituksena on saattaa käyttöön Venäjän Kansalliskirjaston kokoelmissa olevia aineistoja digitaalisessa muodossa.

Valikoitu aineisto sisältää lähes 17 000 sivua marin, mordvan, inkeroisten- ja vepsänkielisiä julkaisuja, yhteensä 128 kirjaa, jotka ovat enimmäkseen oppikirjoja ja sanakirjoja. Kirjojen lisäksi digitoidaan lähes 22 000 sivua marilaisia ja mordvalaisia sanomalehtiä, jotka on julkaistu pääsääntöisesti 1920- ja 1930-luvuilla. Pilottihankkeen aikana digitoitava aineisto on tarkoitus saada julkiseen käyttöön vuoden 2013 alkupuoliskolla.

Vaikka kyseessä on pilottihanke, tähtää toiminta ja suunnittelu jo tässä vaiheessa vuoden 2013 jälkeiseen aikaan. Tarkoituksena on luoda sellaisia toimintamalleja ja -edellytyksiä, että Kansalliskirjasto pystyy tukemaan tutkijakuntaa heidän tieteellisissä pyrkimyksissään monin tavoin.

Valikoitujen aineistojen esittämistä ja niiden muokkaamista varten luodaan tutkimus-

infrastruktuuria, jonka avulla voidaan vastata Koneen Säätiön Kieliohjelmassa esitettyihin vaatimuksiin niin aineistojen saatavuudesta, saavutettavuudesta kuin käytettävyydestäkin.

Yksi näistä tutkimusinfrastruktuurin työkaluista on pilottihankkeen aikana kehiteltävä talkoistamistyökalu, jonka avulla aineistojen sähköiseen muotoon tallennettua tekstiä voidaan muokata julkaisujärjestelmässä. Työkalun kehittämisessä Kansalliskirjasto ja tutkijakunta toimivat yhteistyössä.

Tutkijoiden tukemisen lisäksi pilottihankkeen keskeisimpiä tavoitteita on luoda edellytyksiä kansainväliselle yhteistyölle. Kansainvälistä työnjakoa ohjaa Kansalliskirjaston ja Venäjän Kansalliskirjaston välinen yhteistyösopimus, jonka nojalla neuvotellaan kirjastojen välinen sopimus, missä määritellään hankkeen puitteisissa toteutettavat kummankin osapuolen vastuut ja velvollisuudet ehtoineen. Aineistojen tekijänoikeuksien selvittämisestä ja korvaamisesta sovitaan erikseen Kansalliskirjaston ja venäläisen kirjastoalan yhteisen tekijänoikeuksia selvittävän toimiston National Library Resourcen (venäjäksi Национальный библиотечный ресурс, НБР) välillä.

Kansainvälisesti ainutlaatuisen hankkeesta tekee se, että molemmat mukana olevat venäläiset partnerit ovat ensimmäistä kertaa toteuttamassa tämänkaltaista digitointihanketta ulkomaalaisen yhteistyökumppanin kanssa. Kansalliskirjasto on venäläisine yhteistyökumppaneineen siis suunnannäyttäjän asemassa toteuttaessaan hanketta, jonka tuloksia ja toimintatapoja tullaan tarkastelemaan mielenkiinnolla suomalais-ugrilaisen kielentutkimuksen ja suomalaisen tiedeyhteisön ulkopuolellakin.

Eikä suomalais-ugrialaisten kielten alkupe- räispuhujiakaan ole haluttu unohtaa. Jo pilot- tihankkeen aikana tarkoitus on saada käyttöön sellaisia aineistoja, joita ei ole saatavilla digitaal- isessa muodossa ja etenkin tässä laajuudes- sa. Vaikka digitoitavan aineiston määrä tuntuu kovin pieneltä, niin kyse on tarkoin harkituis- ta kokonaisuuksista, jotka palvelevat laajempia tarkoituksia. Kuten Koneen Säätiön Kielioh- jelmassa sanotaan, ”tarkoituksena on pienten

suomalais-ugrialaisten kielten, suomen sekä Suomen vähemmistökielten dokumentointi ja niiden aseman vahvistaminen.”

Tämä edellyttää digitoitavan aineiston mah- dollisimman vapaata saavutettavuutta ja tavoit- teena onkin, että pilotti-

hankkeen aineisto saatet- taisiin avoimeen käyttöön myös tulevan Kansallisen digitaalisen kirjaston asia- kasliittymän (FINNA) ja vastaavien kansainvälisten

palveluiden (Europeana) avulla. Aineistot tu- levat olemaan löydettävissä myös Googlella ja muilla yleisillä hakukoneilla. □

Linkit:

Hankkeen esittely Kansalliskirjaston sivuilla:

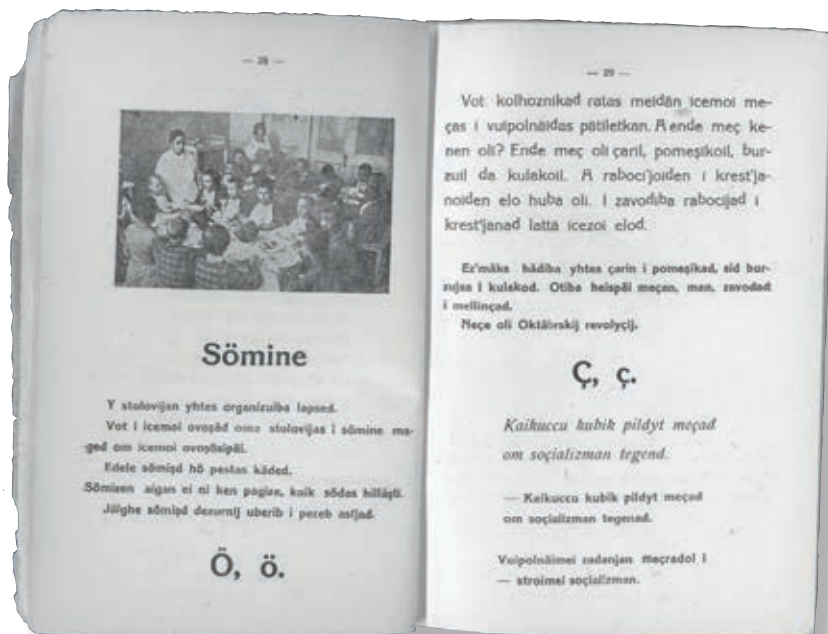
www.kansalliskirjasto.fi/kokoelmatjapalvelut/digitaalisetkokoelmat/finnougric.html

Koneen Säätiön Kieliohjelma: www.koneensaatio.fi/fi/apurahat/kieliohjelma/ohjelma/

Venäjän Kansalliskirjasto: www.nlr.ru/eng/

National Library Resource: www.natlib.ru/

Tarkoitus on saada käyttöön sellaisia aineistoja, joita ei ole saatavilla digitaalisessa muodossa ja etenkin tässä laajuudessa.

Valikoitu aineisto sisältää lähes 17 000 sivua marin, mordvan, inkeröisten- ja vepsänkielisiä julkaisuja, yhteensä 128 kirjaa. Kuvassa vepsänkielinen oppikirja.

Suuren lahjoitusk

1827
Bibliog. sig. dublonensis. B. Hist. Univ.
w. r. p. k. u. : w. l. a. s. u. N. a. g. y. o. y. z. i. e. g. a. o. d. d. a. s.
a. n. g. e. h. a. z. z. o. r. a. l. y. B. i. b. l. i. o. t. h. e. k. e. A. b. o. n. o. b. e. r. g.
u. M. J. F. i. n. l. a. n. d. i. s. i. a. n. i. k. a. n. t. i. S. e. s. t. i. n. g. e. n.
v. l. u. 1819 S. i. a. S. M. a. n. d. e. g. a. u. s. s. i.

18

"Luettelo Vilnan yliopiston kirjaston kaksoiskappaleista, jotka on lahjoitettu tulipalossa tuhoutuneelle Turun Akatemialle Suomen Suuriruhtinaskuntaan ja lähetetty sinne helmikuun 28 pnä, 1829." Painettu Vilnan yliopiston luvalla.

ampanjan arvoitus

Kun Turun Akatemian kirjasto tuhoutui tulipalossa vuonna 1827, rakennettiin tulevan Helsingin yliopiston kirjaston kokoelmat uudelleen kansainvälisen yhteistyön voimin. Yksi merkittävistä lahjoittajista oli Vilnan yliopiston kirjasto Liettuassa, jonka lahjoituskampanjan yksityiskohdat ovat kuitenkin jääneet hämärän peittoon.

Teksti: Arvydas Pacevičius, Vilnan yliopiston kirjasto
Suomennos: Sirkka Havu, Kansalliskirjasto

Yliopiston ylpeys

Jesuiitat perustivat Vilnan yliopiston vuonna 1579. Vuoteen 1773 yliopisto toimi Jesuiitta-Akatemiana. Viimeisimmän Puola-Liettuan valtion jaon (1795) ja sitä seuranneen Venäjään yhdistämisen jälkeen yliopisto liitettiin osaksi Venäjän keisarikunnan tiede- ja yliopistojärjestelmää, ja sen nimeksi tuli 1803 Keisarillinen Vilnan yliopisto. Se suljettiin 1832 sen osallistuttua Venäjän keisarikunnan vastaiseen kapinaan.

Lakkautetun yliopiston ylpeys oli ollut sen kirjasto. Göttingenin yliopistossa väitellyt Ernst Gottfried Groddeck kutsuttiin vuonna 1804 Vilnaan sekä klassillisen filologian professoriksi että kirjaston johtajaksi. Groddeckin kaudella kirjaston kokoelmat viisinkertaistuivat sisältäen yliopiston sulkemisen aikaan 50 000 nidettä. Groddeck oli kiinnittänyt erityistä huomiota jesuiittakauden jälkeen hankittujen kokoelmien kehittämiseen. Määrärahojen puutteessa hän

oli keskittynyt hankkimaan kirjalahjoituksia ja sai näin luoduksi hienon kirjalahjoitustradition, joka osoittautui siunaukselliseksi niin yliopiston kirjastolle kuin koko maallekin.

Palapelin palaset yhteen

Vähemmän tunnettuja ovat kuitenkin Vilnan yliopiston kirjaston tekemät kirjalahjoitukset muille yliopistoille. Kirjasto lahjoitti kirjoja muun muassa Turun Akatemialle, jonka kirjakokoelmat olivat tuhoutuneet Turun kaupungin palossa 1827.

Vilnan yliopiston kirjaston historian tuntemattomat alueet selittynevät lähteiden puutteella, sillä yliopiston sulkemisen yhteydessä kirjaston arkisto sekä pääosa kirjakokoelmista siirrettiin pois Liettuasta. Esimerkiksi ”Luettelo Vilnan yliopiston kirjaston kaksoiskappaleista, jotka on lahjoitettu tulipalossa tuhoutuneelle Turun Akatemialle Suomen Suuriruhtinaskuntaan ja lähetetty sinne helmikuun 28. päivänä,

1829” päätyi Kiovaan, Ukrainan Kansalliskirjastoon (Vernadsky National Library of Ukraine).

Kun vertaa tämän luettelon sisältöä Helsinkiin päätyneen luettelon *Catalogus librorum qui bis extant in Bibliotheca Caesariae Universitatis Vilmensis* sisältöön, Helsingissä olevien kirjojen provenienssimerkintöihin, Helka-luetteloon ja Vilnassa oleviin arkistolähteisiin, voidaan pääosin rekonstruoida kirjalahjoituskampanjan kronologia ja lahjoitettujen kirjojen aihepiiri.

Suuri lahjoituskampanja

Keisari Nikolai I:n tahdon mukaisesti Vilnan opetuspiirin johdossa ollut kuraattori Nikolai Novosilcev (1768–1838) määräsi Keisarillisen Vilnan yliopiston rehtorin Waclaw Pelikanin (1790–1873) valitsemaan kirjoja Keisarillisen Turun Akatemian kirjastolle, joka oli tuhoutunut tulipalossa.

Näin alkoi suuri lahjoituskampanja, joka lopui vasta helmikuun 28. päivänä 1829, jolloin valitut kirjat lähetettiin Helsinkiin, jonne Turun Akatemia oli siirretty 1828 ja nimetty Keisarilliseksi Aleksanterin yliopistoksi. Pelikanin ja kirjaston prefektin, Ludwik Sobolewskin, välisestä kirjeenvaihdosta käy ilmi sekä lahjoitettavien kirjojen valintaperiaatteet että syyt, joiden vuoksi kirjojen lähettäminen viivästyi.

Suomalaisia parhaiten hyödyntävät kirjat

Ensinnäkin, huolimatta rehtorin vetoomuksesta toimia niin nopeasti kuin mahdollista, Vilnassa yritettiin löytää Helsingin yliopistoa ja suomalaisia parhaiten hyödyntävät, mahdollisimman oikeat kirjat.

Vastauksena Pelikanin joulukuun 29. päivänä 1827 lähettämään kirjeeseen Sobolewski

muun muassa kysyi häneltä, voidaanko lahjoitettaviin kirjoihin liittää myös puolankielisiä teoksia tai katolista teologiaa ja skolastiikkaa käsitteleviä vanhentuneita teoksia, jotka usein olivat myös puutteellisia kappaleita. ”On epätodennäköistä, että niitä pidettäisiin mieluisina hankintoina Turussa”, kirjoitti Sobolewski.

Kaikki aineisto tarpeen

Toinen valintaa hidastanut tekijä oli vaatimus arvioida ja hinnoitella kirjat. Kirjaston johtaja Sobolewski totesi, että teologisten tai lääketieteellisten kirjojen hintojen arviointi oli vaikeaa, koska niitä ei ollut myyty vuosisatoihin. Tästä syystä oli muodostettu asiantuntijaraati arvioimaan teosten tieteellistä merkitystä.

Rehtori Pelikanille osoitetun kirjeen lopussa kirjaston johtaja mainitsee teoksia, jotka olisivat Turun kirjastolle epäilemättä hyödyllisiä, esimerkiksi 16-osainen

ranskalainen ensyklopedia. Rehtorin reaktio oli nopea ja yksiselitteinen. Hän vastasi Sobolewskille tammikuun 2. päivänä 1828 ja käski tämän sisällyttää varauksetta luetteloon kaikki kaksoiskappaleet, mukaan lukien puolan- ja muunkieliset kirjat, välittämättä siitä olivatko ne hengellisiä, kiistanalaisia, puutteellisia, sisältivätkö ne vanhentunutta filosofiaa tai olivatko ne jesuiittojen julkaisemia, koska Turun kirjasto voisi niistä näin muodostaa täydellisiä kappaleita (*exemplarz kompletny*).

Aluksi liian vaatimaton kirjalähetys

Luettelo on nykyään Kioassa, se on päivätty maaliskuun 7. päivänä 1828 ja siihen sisältyy 1481 nidettä, mukaan lukien pikkukirjaset ja puutteelliset kirjat. Kirjat arvioitiin 1 500

ruplan arvoisiksi. Ne oli myös pakattu lähettäväksi välittömästi Helsinkiin.

Mutta miksi kirjat lähetettiin Helsinkiin vasta seuraavana vuonna? Olisiko luettelo lähetetty ensin Helsinkiin kirjojen valintaa varten? Teoriaa puoltaa se, että Helka-tietokannan perusteella suurin osa puolankielisistä kirjoista ei päätynyt Helsinkiin.

Ehkäpä Vilnan yliopiston hallinnon mielestä valittu kirjalähetys oli aluksi liian vaatimaton ja siksi sitä vielä täydennettiin Volhynian lyseon arvokkaan, tunnetun bibliofilin Tadeusz Czackin kartuttaman kirjaston teoksilla. Vilnan yliopiston kirjaston päiväkirjassa on maaliskuun 28. päivänä 1829 merkintä kirjojen lähettämisestä Helsinkiin, ”seitsemän valmiiksi pakattua ja sinetöityä kankaisiin käärittyä lähetystä”, jotka sisälsivät myös Volhynian lyseosta tätä tarkoitusta varten lähetettyjä kirjoja.

Helsingissä, Kansalliskirjaston arkistossa oleva luettelo *Catalogus librorum qui bis ex-*

tant in Bibliotheca Lycaeii Volhyniensis vahvistaa, että Vilnan yliopiston kirjaston valitsemia Volhynian lyseon kirjoja tuli Helsinkiin 201 nidettä.

Ei pelkkiä eliitin oikkuja

Vilnan yliopiston kirjasto kuuluu siis Helsingin yliopistolle lahjoituksia tehneiden kirjastojen joukkoon. On korostettava, ettei lahjoituksia tule tarkastella vain yrityksenä tyydyttää Venäjän keisarin ja johtavan eliitin oikkuja.

The Book of Gifts for the Vilnius University Library, 1796–1832 osoittaa, että 1819–1824 myös Turun Akatemia säännöllisesti lähetti kirjoja Vilnaan, pääasiassa väitöskirjoja.

Tieteellinen yhteydenpito lisääntyi edelleen kieleen perustuvan kulttuuriyhteistyön myötä ja liettualaiset saivat arvokasta tietoa kirjoitetusta suomen kielestä. Mutta se onkin toinen tarina. □

Asiantuntijaraati arvioi teosten tieteellistä merkitystä.

Kirjalahjoitukset

Lahjoitusluettelo on jaettu 12 luokkaan: I. *Theologia* (310 nimekettä, 406 nidettä); II. *Libri Philosophici et Politici* (38–50); III. *Iurisprudentia* (20–27); IV. *Historia, Geographia* (39–56); V. *Mathesis* (44–57); VI. *Scriptores veteres*, eli Kreikan ja Rooman kirjallisuus (35–59); VII. *Libri Philologici* (21–23); VIII. *Litterae elegantiores*, eli Retoriikka ja Runous (23–23); IX. *Physica, Chemia et Historia naturalis* (86–266); X. Lääketiede (143–245); XI. *Libri Oeconomici et Technologici* (13–29); and XII. *Miscellanea* (51–240).

Turun Akatemian kirjalähetys Vilnaan

Esimerkiksi, syyskuun 14 p:nä 1823 saatiin 30 väitöskirjanimekettä ja muuta tieteellistä kirjallisuutta, yhteensä 37 nidettä. Turusta tuli esimerkiksi *Dissertationis de bibliothecariis Academiae Åbo Aboënsis... Johannes Tennberg Aboae*, [1823], toukokuussa 1824 *Lexicon linguae Finnicae, cum interpretatione duplici, copiosiore Latina, breviorre Germanica*, auctore Gustavo Renvall. Aboae, 1823–1826, ja lokakuussa 1824 *Animadversiones in Fennicam Bibliorum Sacrorum versionem* (Aboae, [1824]).

Kirjaparatiisi Som

KAARI UTRION JA KAI LINNILÄN

erniemellä

KIRJASTO

Kodikas näkymä, joka lienee toistunut tuhansia kertoja, mutta nyt mukaviin nojatuoleihin istuttiin haastattelijan toivomuksesta. Linnilä sytyttää piippuaan, Kaari Utrio selaillee juuri kirjapainosta tullutta Amanitan kustantamaa arkeologi Unto Salon trilogian ”Kalevalaiset myytit ja uskomukset” ensimmäistä osaa.

”Elämäni onnellisin kesä oli vuonna 1998, jolloin mieheni Kai Linnilä ja minä taitoimme yhdessä massiivista Perhekirjaa valoisassa kesäyössä, istuimme vierekkäin ruudun ääressä, juttelimme hiljaa ja katselimme suuresta ikkunasta rusakon poikaa loikkimassa lammen rannassa. Se oli maanpäällinen paratiisi: lumoavan mielenkiintoista ja vaikeaa työtä rakkaan ihmisen kera kauuneuden keskellä.”

Teksti: Esko Rahikainen, Kansalliskirjasto
Kuvat: Pentti Järvinen

Näin kuvailee kirjailija Kaari Utrio *Parnasso*-lehden 3/2002 haastattelussa kesäyön idylliä Somerniemellä, missä hän on Kai Linnilän kanssa asunut vuodesta 1975. Somerniemi on tämän kirjoittajallekin tuttua vanhemman sisareni Hilkka Rahikainen-Haapmanin ja hänen anoppinsa kirjailija Helvi Hämäläisen kesämökkien sijaitessa Somerniemen Härjänojalla.

Idyllistä ei kuitenkaan ollut tietoaakaan kään-
teyssämme *Kansalliskirjasto*-lehden taittajan, graa-
finen suunnittelija Pentti Järvisen autolla hienoi-
sessa tihkusateessa Amanita-kustantamon pihaan
ja sieltä erehdyksessä pääoven sijasta keittiön ovel-
le, jossa Kaari Utrio toivotti meidät tervetulleeksi.

Ylikirjastonhoitaja Kai Ekholmin toimek-
sianto oli yksinkertainen: Esitellä lukijoille Kaa-
ri Utrion ja Kai Linnilän kotikirjasto. Kun sain
kuulla, että kirjoja oli 30 000, oli selvää, ettei esit-
telystä mitään tule, mutta toki jotain kuitenkin.

Kai Linnilä ja Kaari Utrio olivat 32-vuo-
tiaita muuttaessaan Helsingistä Somerniemelle.
Bussissa oli lintuhäkki, jossa oli kaksi undulaat-
tia, ja Victor Ekin muuttoauto toi kaiken muun
ohella 100 metriä kirjoja.

Silmäilimme ensin uteliaina ympärillemme.
Jos oli vuoden 1998 kesäyön näkymä ikkunasta
Kaari Utrion silmissä paratiisi ja mielentila sen
mukainen, niin sateisena lokakuun päivänä myös
lukuisat kirjojen ja taulujen täyttämät huoneet
olisivat kirjojen ja taiteen ystäville lähes para-
tiiseja. Itse olin käynyt täällä kahdesti, Järvinen
oli kameroineen ensi kertaa. Interiöörien ko-
dikkuutta korostivat hirsien ja paneelien ruskeat
sävyt, monet kauniit esineet ja kirjojen kirjavat,
värikkäät selät.

Mutta ennen ensimmäistäkään kirjaa pysäh-
dyimme suurikokoisen ja vasta hankitun maa-
lauksen eteen. Vännrikki Stool kertoo siinä nuo-
relle Runebergille muistojaan Suomen sodasta.
Se on Robert Wilhelm Ekmanin *Fänrik Stål och
studenten* (1854), kookas maalaus, josta taiteilija
teki kaksi eri versiota. Kaari Utrion romaaneis-
sa sodalla ja taisteluilla on tärkeä osuus ja hän
kirjoittaa eräässä 1990-lukua käsittelevässä kat-
sausksessaan, että ”viime vuosikymmenen olen
ollut erityisen kiinnostunut sodankäynnistä
- - - Mahtavat piiritys- ja taistelukupaukset oli-
vat haasteita - - - Parhaana pidän valtavan Man-
zikertin taistelun kuvausta Tuulihaukassa.”

Salonki ja kirjamesut

Asetumme ensiksi salongin pyöreän pöydän
ääreen ja alan tekemään muistiinpanoja. Kir-
jaston 30 000 kirjaa, jotka karttuvat noin sadan
kirjan vuosivauhtia, ovat ryhmiteltyinä aihe-
piirien mukaan lukuisiin huoneisiin, käytäviin
ja lukusoppeihin. Kai Linnilä totesikin vuosia
sitten *Gourmet*-lehdessä, että ”tämä on todel-
linen kiinteistönvälittäjän painajainen, raken-
nettu pelkästään meidän tarpeisiimme.” Linnilä
painottaa sitä, että tietokirjallisuus on aina han-
kittu johonkin tarpeeseen. Kirjalli-
suus on temaattisesti järjestetty ja
fiktio aakkosjärjestykseen paitsi Tam-
men Keltainen kirjasto, joka on yh-
tenäisenä kokoelmana. Kaari Utrio
– Tammen toimitusjohtajan Unta-
mo Utrion tytär – kirjoitti kustanta-
mon varhaisvaiheista ja mainitsi Yrjö
Leinon muistelmien ja Arvo ”Poika”
Tuomisen *Sirpin ja vasaran tien* jul-
kaisemisen synnyttämästä hämmen-
nyksestä ja totesi sitten: ”Toisenlai-
nen merkkitapaus oli Keltaisen kir-
jaston alku. Se oli niin perin juurin
erilaista kirjallisuutta kuin siihenasti-

Kirjamesuilta palataan harvoin tyhjin käsin.

Kai Linnilä ja Kaari Utrio ovat julkaisseet merkittävän määrän tieto- ja kaunokirjallisuutta, mutta tuoneet myös Somerniemen paikalliseen kulttuuriin elävyyttä ja ideoita. Heidän Amanita-kustantamonsa on julkaissut useita kotiseutukuvauksia.

set Sillanpää, että jokainen uusi kirja oli kuin juhlaa.”

Kun vähintään sata kirjaa ostetaan vuosittain kotimaasta ja ulkomailta, niin seuraavassa joitakin esimerkkejä vuoden 2012 hankinnoista. Helmikuun Kuuban-matkalta Linnilä toi parikin teosta tupakkateollisuuden historiasta, tuohan hänen Sikaritalonsa Suomeen lukuisia hienoja sikarilaatuja. Kaari Utrio puolestaan osti lentokentältä Ian McEwanin *Solar*-teoksen, joka Ian McEwanin verkkosivun mukaan ”is an engrossing and satirical novel which focuses on climate change”. Päähenkilö Michael Beard ”is in his late fifties; bald, overweight, unprepossessing – a Nobel prize-winning physicist whose best work is behind him”. Romaani lienee parhaillaan suomennettavana.

Jyväskylän kirjamesuilta lähti maaliskuussa Kai Linnilän matkaan Lapin luonnon ja poro-

kulttuurin tietosanakirja *Altavita* ja Siddhartha Mukherhjeen *Sairauksien keisari*, joka käsittelee syövän historiaa ja tutkimusta. Kirjamesuista on Suomessa vuosittain lukuisia ja Utrio puolestaan kertoo ostaneensa Turun kirjamesuilta Mikko Pekka Heikkisen romaanin *Terveisiä Kutturasta*, jossa pohjoinen Suomi on julistunut maan eteläiselle osalle sodan. Muita Utrion alkuvuoden kirjakassiin päätyneitä uutuuksia olivat Roberto Savianon *Järistyksen jälkeen*. *Tositariinoita Berlusconiä Italiasta* sekä Harry Potter-kirjailija J. K. Rowlingin *Casual Vacancy*, jota *Newsweek*-lehti oli ylistänyt. Kotimaisista kirjailijoista Utrio tunnustaa ihailevansa Pirjo Hassista ja on lukenut kaikki tämän kirjat. Turusta hän osti Hassisen *Populan*. Utrio toteaa luke-neensa myös kaikki historiantutkija Mirkka Lappalaisen teokset ja luonnehtii tätä verrattain nuorta tutkijaa: ”Tekee sen ammatikseen, osaa

Oinasjärveltä siirretty hirsirakennus sisustettiin kirjastohuoneeksi, jonka viihtyisyyttä lisäsivät kaakeliuunin ja vanhojen tietosankirjojen lisäksi lukuisat maalaukset ja muut taideteokset.

sen ja tekee liput liehuen!” Mirkka Lappalaisen haastattelua voi lukea myös *Kansalliskirjasto-*lehdessä numero 2/2007.

Kai Linnilä puolestaan osti Turun messuilla Erik Dahlbergin kuuluisan *Suecia antiqua et hodierna*. 1660-luvulla ilmestymisensä aloitaneesta luksusteoksesta vedostettiin alkupe- räislaatoilla 1900-luvun alussa uusintapainos, jonka Linnilä sai ”pilkkahinnalla”. Kun en osaa latinaa niin minua valistettiin, että *hodierna* tarkoittaa nykyaikaa. Teos päättyi Amanitan historialliseen kuva-arkistoon.

Turussa Linnilä ja Utrio käyvät myös Booktorilla – Turun Puutorilla heinäkuussa. Tarjolla oli erityisesti pienkustantajien tuotantoa ja vanhoja kirjoja. Kaari osti Kaille syntymäpäivän kunniaksi Johannes Schefferuksen *Histoire de la Laponie* -teoksen (1678). Tämäkin hankittiin Linnilän sanoin ”johonkin tarpeeseen”. Amanita on julkaissut useita huomatta-

via Lappia käsitteleviä teoksia. Linnilän keittotaito ja kiinnostus alaan on myös yleisesti tunnettua – Booktorilta kirjakokoelma täydentyi: *Anvisning för Hushållet och köket af Maria Möller*, Stockholm 1863.

Vanhan kirjan päivät pidetään Vammalassa Juhannuksen jälkeen ja Kai Linnilä totesi ostaneensa sieltä Jääkärien matrikkelin ja lisäsi arvoituksellisesti tarvitsevansa sitä erääseen projektiin. Myöhemmin hän ikään kuin haastattelijan puolesta nosti esiin kysymyksen: ”Minkä takia pitää näin hirvittävää kirjavarastoa keskellä metsää” ja vastasi, että hän, Kaari ja Amanitan kaksi kirjoittavaa toimittajaa tarvitsevat päivän mittaan noin puolensataa lähdeosta. Lähin kirjastoreissu Someron korkeatasoiseen, hyvin hoidettuun kirjastoon merkitsee 30 kilometrin ajoa ja siis ajanhukkaa. ”Siitä huolimatta tälle tontille lainataan keskimäärin puolenkymmentä Someron tai Salon kirjaston kir-

jaa viikoittain – osa hankitaan kaukolainoina.” Runoilijana tunnettu Risto Rasa on Someron hyvien kirjastopalvelujen yhtenä takuumiehenä. Kirjaston johtajana on Elina Rasa.

Olohuone ja Galleria

Jos saisin itse valita mihin istuisin lukemaan, niin Utrion ja Linnilän kauniisti valaistu olohuone kaksine nojatuoleineen olisi suosikkini. Huoneessa on kaunokirjallisuutta, muun muassa Donna Leon ja Doris Lessing pistävät tuttuina niminä silmään, on hakuteoksia, kuten *Encyclopaedia Britannica* sekä Amanitan omaa tuotantoa. Yläkerrassa on kuulemma suomalaisia tietosanakirjoja 1970-luvulta sekä 1910-luvun *Nordisk Familjebok*. Utrio toteaa käyttävänsä usein Suomalaisen Kirjallisuuden Seu-

ran julkaisemaa *Suomen Kansallisbiografiaa*, niin painettua kuin verkkoversiotakin. Kirjamessuilta ostetaan usein myös grafiikkaa. Turun kirjamessujen antikvariaattikojuista päätyi Somerniemelle John Atkinsonin varhainen saunakuva *Hot Bath*.

Lähdemme eteenpäin käytävään eli galleriaan, jossa on selvästi viileämpää ja paljon valoa isojen ikkunoiden ansiosta. Galleriaa ei talvella lainkaan lämmitetä. Sieltä löytyy paikallishistorioita ja rakennustaiteen historiaa – Linnilän pääaine yliopistossa oli taidehistoria. Galleriassa on myös aikakauslehtiä aina *Karjatalous*-lehdestä yli sadan vuoden ikäisiin ulkomaisiin aikakauslehtiin: *Illustrierte Zeitung*, *Ny Illustrerad Tidning*, venäläinen *Neva* – kaikki kuvitettuna taidokkain ksylografiain, puukaiverruksin. Gallerian toisessa päässä on hieman yllättäen Eduskunnan pöytäkirjoja liitteineen, jotka on saatu Edvard Valppaan (Hänninen) kirjastosta.

Kirjasto

Näin otsikoituna voi lukijaa ihmetyttää, että eikö tässä ole kirjastossa jo oltu lukukamari toisensa jälkeen. Kirjastoksi Linnilä ja Utrio ovat kuitenkin nimenneet Somerniemien Oinasjärven kylästä siirretyn hirsirakennuksen, jonka viihtyisyyttä täydentää hieno kaakeliuuni. Talon edellinen omistaja oli tuonut sen Eirasta. Kirjasto on myös eräänlainen taidegalleria lukuisine maalauksineen, joista monet hyvinkin iäkkäitä ja osaltaan täydentävät huoneen tenhoa.

Linnilä on silminnähden tyytyväinen kirjaston käsikirjastoon, johon kuuluu tietosanakirjojen klassikoita – *Meyer*, *Brockhausen*, *Nordisk Familjebok* (1800-luvun ensimmäinen painos), Diderot’n – Alembertin kuuluisan tietosanakirjan näköispainos 1980-luvulta ja tietysti kotimainen *Iso musta* – eli Tietosanakirja Oy:n ensyklopedia vuosilta 1909–1922. Niitä on kaksi sarjaa, joista toinen on ostettu Vammalan vanhan

Vanhan arkun kätköistä löytyi kaikkea mielenkiintoista: grafiikkaa, painokuvia ja *Le Petit Journal*.

Raritettikaapissa on monia harvinaisuuksia, joista talon isäntä on syystäkin ylpeä. Kädessään Linnilällä on Olaus Magnuksen veljen Johanneksen (1488-1544) kirjoittama ja Roomassa 1554 painettu *Gothorum sveonum'que historia, ex probatis antiquorum monumentis collecta, & in xxiij. libros redacta*. Teos ilmestyi postuumisti kymmenen vuotta Johanneksen kuoleman jälkeen.

kirjan päiviltä ja kuulunut Kaari Utrion isoisälle Herman Ullvénille. Herman ja Aleksandra Ullvén pitivät 1900-luvun taitteen kahden puolen Vammalassa Liekorannan majataloa ja siellä myös lainakirjastoa.

Silmäilen käsikirjaston kirjojen selkätekstejä – *Svenska folket genom tiderna*, Suomen historiaa, Lapin taidetta. Linnilä avaa vielä kaksi kookasta arkkua, joissa on grafiikkaa ja painokuvia, muun muassa suomalainen talonpoika ja muita varhaisia kansatieteellisiä värikuvia, joita olen nähnyt myös Kansalliskirjaston kokoelmassa.

Kirjaston ”eteisessä” on Lappi-aiheista kirjallisuutta ja keskiaikaa, josta Utrio sanoo olleensa kiinnostunut jo lukiossa, missä hän luki latinaa ja venäjää. Yliopistosta hän toteaa saaneensa erinomaiset eväät kirjoittajan uralle ja muistaa erityisesti professori Jaakko Suolahden

lauseen: ”Historiallisen romaanin ei tarvitse olla todennäköinen kunhan se on mahdollinen.”

Runsaudenpula

Kirjoja on niin valtavasti – tosin hyvin ryhmiteltyinä ja helposti löydettävänä – että tässä voi vain ohimennen mainita ”hallissa” olevan muun muassa kirjahistoriaa 7 metriä, Suomen itsenäisyyden historiaa 10 metriä ja elämäkertoja. ”Firman keittiössä” on yritys- ja yhdistyshistoriaa ja kirjatukena yllättäen Leninin ja Paasikiven rintakuvat. Hyllyillä ja seinillä pystyjä ja grafiikan lehtiä: Kekkonen, Kafka, Sokrates, Victor Hugo, Goethe, Günter Grass, Pentti Saarikoski... ”He ovat kirjantekijöitä, joiden tuotoksilla on ISBN...”

Tulemme hallin solaan, jossa on naisen historiaa ja muodin historiaa, joita molempia ai-

heita Utrio on *Eevan tyttäret* -teoksessaan käsitellyt.

Studioon käytävällä on kuvataidehistoriaa ja kun kysyn Linnilältä hänen lempitaiteilijoitaan, mitä ensinnä tulee mieleen, hän nimeää Schjerfbeckin, Tyko Sallisen, L-G. Nordströmin ja van Goghin. Studiassa on myös 20 metriä keittotaitoa käsittelevää kirjallisuutta – Linnilän erikoisala, jolta hän on julkaissut useita teoksia. Studion lisärakennuksessa on kirjallisuushistoriaa, uudempia tietosanakirjoja ja hakuteoksia.

Rariteettikaappi

Pysähdymme lopuksi rariteettikaapin luokse. Arvotekokset ovat pölyltä suojassa lasiovien takana ja Linnilä ottaa esille joitakin teoksia. Vanhimpia edustaa Baselissa 1567 painettu Pohjoisten kansojen historia *Historia Olai Magni Gothi Archiepiscopi Upsaliensis, de gentium septentrionalium ...* Linnilä on ostanut teoksen Englannista. Amanita on Kai Linnilän johdolla julkaissut vuonna 2002 kaksiosaisen *Olaus Magnus: Suomalaiset Pohjoisten kansojen historiassa*. Kasvitieteestä esimerkkinä otetaan rariteettikaapista 1802–43 painettu, 774 kuvataulua käsittävä, J.W. Palmstruchin aloittama suurtyö *Svensk botanik*. Eläintiedettä edustakoon Sven Nilssonin *Illuminerad figurer till skandnaviens fauna*, (Lund 1832–40).

Kysyn A. F. Skjöldebrandin matkakirjaa. Sekin löytyy kahtena laitoksena, sidottuna ja irtolehtinä. Kaapissa on myös Giuseppe Acerbin *Voyage au Cap-Nord par la Suède, la Finlande et la Laponie. Paris 1804*. Näiden ohella on mainittava Reginald Outhierin tunnettu *Journal d'un Voyage au Nord en 1736 & 1737. Amsterdam 1746*. Kokoelman kotimaisena kruununa on klassikko *Finland framstäldt i teckningar* vuodelta 1845, jota on kolme laitosta.

Viimeksi käväisemme vielä erillisessä arkitorakennuksessa, joka on Linnilän reviiriä. Siel-

lä on yleistä historiaa, keittotaidon historiaa ja erityisesti tupakan, piipunpolton ja sikarin valmistuksen historiaa. Yhden piipullisen Linnilä vierailumme alkuvaiheessa olohuoneessa ehti polttaakin. Jos jokin on ominaista piipunpolto- sa lataamisen, sytyttämisen ja ensimmäisten sauhujen lisäksi, niin tuoksu, tunnelma ja kiireettömyys. Istutaan alas nojatuoliin, otetaan kenties kirja käteen ja annetaan ajatuksille aikaa.

Ikkunasta näkyy pellon takana Painiojärven töyräällä seisova Somerniemien kirkko. Se luo oman historiallisen hiljaisuutensa maisemaan ja siellä on virsirunoilija Abraham Achreniuksen muistokivi. Kai Linnilän ja Kaari Utrion muuttaessa Somerniemelle tuntio Eemeli Numminen soitti vielä käsin kirkon tapulissa lauantaillaan ehtookelloja.

Utrio luonnehti eräässä kirjoituksessaan hänelle niin tutuksi käynnyttä maaseutua: ”Mielestäni maaseutu sekä vaatii että tuottaa tyyneyttä, mietiskelyä, pohdintaa. Maalla on säät ja vuodenaajat, monin tavoin syklinen aika ja järjestys, ihmisenkokoinen elämänmeno.” □

Kai Linnilä on Kansalliskirjaston kummi, Kaari Utrio oli kirjaston johtokunnassa 2000-luvun alkuvuosina.

Kansalliskirjaston ensimmäinen tietokanta, Helka, avattiin yleisölle 1991. Helkan ilmestyessä suurin osa kirjaston tietopalveluista vielä hoidettiin manuaalisesti.

JulkICT tekee julkishallinnon palveluista ja tiedoista helpommin löydettäviä

Valtionvarainministeriö pyrkii kehittämään julkishallinnon tietopalveluista entistä avoimempia ja käyttäjälähtöisempiä. Ministeriön ohjaaman julkishallinnon ICT-strategian avulla valtion- ja kuntahallinnon tietovarantoja halutaan muun muassa avata yrityksille ja kansalaisille entistä enemmän. Kansalliskirjasto on mukana metatietojen ja tietovarantojen hallinnan asiantuntijaroolissa. Anne Kauhanen-Simanainen Valtionvarainministeriöstä kertoo mitä työ pitää sisällään.

Kysymykset: Juha Hakala, Kansalliskirjasto

Työskentelet Valtiovarainministeriössä Julkisen hallinnon tieto- ja viestintäteknisessä toiminnossa (JulkICT). Mitä tämä uusi yksikkö tekee ja mikä on oma toimenkuvasi?

JulkICT ohjaa valtion ja kuntien tietohallinnon kehitystä, jotta julkishallinnon palvelut ja tiedot olisivat helposti ja taloudellisesti käytössä. Yhtenäinen arkkitehtuuri, yhteentoimivuus ja yhteiset palvelut ovat ajankohtaisia kehittämiskohteita. Julkishallinnon yhteisten tietovarantojen hyödyntämisen ja yhteiskäytön kehittäminen kuuluu myös tehtäväkenttään.

Itse työskenteleen kokonaisarkkitehtuuri-ryhmässä. Tehtäviini kuuluu julkisen hallinnon tietoarkkitehtuurin ja tietovarantojen kehittäminen. Se on laaja tehtäväalue, jossa tällä hetkellä on ajankohtaista esimerkiksi hallituksen kärkihankkeena oleva julkishallinnon tietovarantojen avaaminen yrityksille, kansalaisille ja laajasti yhteiskunnan käyttöön. Vedän myös julkisen hallinnon yhteistä metatietopalvelua koskevaa esiselvitystyötä.

Millaisen julkishallinnon metatietopalvelun haluaisit nähdä viiden vuoden päästä?

Ennen kaikkea haluaisin nähdä helposti löytyvät ja käytettävät julkishallinnon palvelut ja tiedot. Niiden pitäisi olla nopeasti löytyviä, selkeästi ja ymmärrettävästi esitettyjä ja helposti luettavia. Taustalla olisivat käyttäjiltä näkymättömissä olevat laadukkaat metatiedot ja metatietopalvelu, joka osaltaan tekisi sujuvan toiminnan mahdolliseksi yhteisine sanastoineen, tietorakenteineen ja pelisääntöineen.

Miten näet Kansalliskirjaston roolin kansallisten palvelujen tarjoajana?

Kansalliskirjaston erikoisosaamista esimerkiksi metatietojen ja tietovarantojen hallinnassa tarvitaan kansallisten palvelujen kehittämisessä.

Pienessä maassa on erityisen tärkeää koota ja yhdistää tieto-osaamista organisaatioiden ja hallinnonalojen rajoista riippumatta yhteiskunnan yhteiseksi hyödyksi.

PAINETTU ANNE KAUKANEN-SIMANAISEN LUVALLA.

Anne Kauhanen-Simanaisen mielestä pienessä maassa on tärkeää yhdistää tieto-osaamista organisaatioiden ja hallinnonalojen rajoista riippumatta.

Kun valtionhallinnon ja muun julkishallinnon menoja todennäköisesti joudutaan lähivuosina leikkaamaan, miten uusille kansallisille palveluille löydetään rahoitusta?

Uusien palvelujen täytyy olla kokonaistaloudellisesti ja koko yhteiskunnan tarpeiden ja edun kannalta perusteltuja.

Eikä voida aina rakentaa entisen päälle, vaan on pystyttävä osoittamaan, että voidaan vähentää päällekkäisyyttä tai menoja jossain muualla. On analysoitava huolellisesti kustannuksia ja hyötyjä.

Uudet palvelut voivat olla tärkeitä myös yhteiskunnan kehittämisen, innovatiivisuuden ja luovuuden kannalta. Entistä huolellisempaa palvelutarpeiden analyysia on tehtävä jatkuvasti.

Uusien palvelujen käyttöönotossa on monenlaisia haasteita. Mitkä ovat sinun mielestäsi niistä merkittävimmät ja miten voimme parantaa onnistumisen mahdollisuuksia?

Tarvitaan hyvää kokonaissuunnittelua, koulutusta ja viestintää.

Asiakkaiden tarpeiden huomioon ottaminen ja palvelun tuotteistaminen siltä pohjalta on alusta lähtien tärkeää. Kun kyseessä on koko julkishallinnon ja yhteiskunnan käyttöön tarkoitettu palvelu, on asiakaskunta hyvin laaja. Tekninen toimivuus ja helppokäyttöisyys ovat tuotteelta odotettuja piirteitä. Käytettävyyssuunnittelu ja testaus loppukäyttäjillä on välttämätöntä. Luvattu palvelutaso on varmistettava ja on tärkeää tehdä sitä tunnetuksi asiakkaille.

Uuden palvelun käyttöönotto on prosessi, jossa koulutusta ja osaamisen kehittämistä tarvitsevat myös palvelun tarjoajat. Se on myös kehittymisen mahdollisuus koko palvelua tarjoavalle organisaatiolle. □

Julkisen hallinnon metatietopalvelun esiselvitys

Meneillään on julkisen hallinnon metatietopalvelua koskeva esiselvitys, jossa tehdään ehdotus yhteisen metatietopalvelun toimintamallista, sisällöistä, organisoinnista ja toteutuksesta. Tarkoituksena on, että tiedon ja tietojärjestelmien tuottajat saisivat mahdollisimman helposti tietoonsa ja käyttöönsä julkishallinnon yhteiset sanastot, ontologiat, metatietomäärittelyt, koodistot, luokitukset ja tunnukset. Perustana ovat kansainväliset ja yleiset standardit. Esiselvitystä laatii valtiovaraministeriön työryhmä ja se valmistuu vuoden 2013 alussa.

Mitä on metatieto?

Metatieto on tietoa tiedosta, esimerkiksi kirjan kuvaus Fennica-kansallisbibliografiassa tai Web-sivuun upotettu sen itsensä kuvaus.

Metatietomäärittelyllä viitataan kansainvälisiin kuvailuformaatteihin Dublin Coreen, MARC 21:een ja muihin metatietoformaatteihin sekä näiden formaattien kanssa mahdollisesti sovellettaviin luettelointisääntöihin.

Julkisen hallinnon ICT-strategia

Kymmenen toimenpide-ehdotusta sisältävän strategian tavoitteena on muun muassa vähentää suuriin ICT-hankkeisiin liittyviä riskejä, nopeuttaa tietojärjestelmä- ja palvelukehityshankkeita sekä edesauttaa innovatiivisten tai muualla tehtyjen ratkaisujen käyttöönottoa kuntasektorilla ja valtionhallinnossa. www.vm.fi/vm/fi/03_tiedotteet_ja_puheet/01_tiedotteet/20121017Julkis/name.jsp

Tietohallintolaki

Tietohallintolain (Laki julkisen hallinnon tietohallinnon ohjauksesta 10.6.2011/634) tarkoituksena on tehostaa julkisen hallinnon toimintaa sekä parantaa julkisia palveluja ja niiden saatavuutta. www.vm.fi/vm/fi/04_julkaisut_ja_asiakirjat/03_muut_asiakirjat/Tietohallintolaki-esite.pdf

Matti Klinge. Bibliografia 1957–2011.

Toimittanut Sirkka Havu.

Helsinki: Pieraccini Foundation, 2011.

Professori Matti Klingen bibliografia julkaistiin tämän vuoden kesäkuussa Kansalliskirjastossa. Se sisältää Matti Klingen painetut julkaisut hänen ensimmäisestä Eteläsuomalaisen osakunnan lehdessä vuonna 1957 ilmestyneestä italialaisen kreivi Baldassare Castiglioneen teoksen *Hovimies* esittelystään aina vuoden 2011 julkaisuihin, neljään teokseen ja useihin artikkeleihin.

Kauniisti toteutetussa ja kattavassa teoksessa Matti Klingen elämäntyö on vihdoinkin saanut arvoisensa monumentin. Se on järjestetty kronologisesti ja on henkilöbibliografiaksi poikkeuksellisen laaja, siinä on peräti 1 398 numeroa. Kunkin vuoden sisällä julkaisut on ryhmitelty siten, että ensin tulevat teokset ja sen jälkeen toimitetut teokset, artikkelit, arvostelut ja viimeisenä Matti Klingen antamat haastattelut. Bibliografiaan on myös koottu mahdollisimman laajasti hänen teostensa arvostelut.

Pääosa aineistosta perustuu maisteri Kristina Nymanin laatimaan, vuonna 2001 julkaistun bibliografiaan. Tiedot 2000-luvun julkai-

suista on suurimmaksi osaksi saatu Matti Klingeltä itseltään. Lisäksi kaikki viitteet on tarkistettu ja niiden mahdolliset puutteet korjattu. Aineiston keruussa on myös hyödynnetty alati kehittyviä kansallisia ja kansainvälisiä tietokantoja.

Teoksen ulkoasusta vastaa Rolando Pieraccini. Kirjan on kustantanut Pieraccini Säätiö ja se on painettu Italiassa, Tipografia Nobilissa (Pesaro) kauniille Cartiere Miliani Fabrianon valmistamalle paperille. Kirjaa on painettu 440 numeroitua kappaletta ja 30 ylimääräistä, kustantajan käyttöön tarkoitettua kappaletta.

Teos on Matti Klingen bibliografian toinen painos, muttei viimeinen, sillä hänen tuotantonsa jatkuu. Vuonna 2012 on jo ilmestynyt Siltalan kustantamana kaksi teosta: *Sirkka ja muurahainen. Päiväkirjastani 2011–2012 ja Vihan veljet ja kansallinen identiteetti*. Lisää on tulossa, aivan lähiaikoina. □

Matti Klingen bibliografiaa voi tilata osoitteesta Rolando Pieraccini, Luoteisväylä 25 D, 00200 Helsinki tai rolando.pieraccini@welho.com

Kirjastoassa tapahtuu

Vuoden asiakas 2012: Emeritusprofessori Yrjö Varpio

KOVA: VEIKKO SOMERPURO

Yrjö Varpio sai Kansalliskirjaston vuoden 2012 Kiitos asiakkaalle -tunnustuksen marraskuussa. Palkinto on taiteilija Markku Pääkkösen lasiteos, jota kukin palkittu saa pitää hallussaan vuoden. Lasiteoksen luovutti Kansalliskirjaston johtaja Kai Ekholm.

Kansalliskirjaston vuoden 2012 asiakkaaksi nimettiin marraskuussa emeritusprofessori Yrjö Varpio. Professori Varpio (s. 1939), suomalaisen kirjallisuuden tutkija ja professori, on tehnyt laajaa tutkimustyötä muun muassa Aleksis Kivestä Historiallisen sanomalehtikirjaston avulla ja ollut aktiivisesti mukana sen palvelujen kehittämisessä. Hän on toiminnallaan myös edistänyt Kansalliskirjaston näkyvyyttä kirjallisuuden tutkijoiden käyttäjäryhmän edustajana.

Onneksi olkoon vuoden asiakkaalle. Kuinka kauan olet käyttänyt Kansalliskirjaston palveluja?

Yli 40 vuotta. Muistan miten istuin kirjaston lukusalissa selaamassa koneella kirjoitettuja listoja vanhoista sanomalehdistä kerätyistä artikkeleista. Niteillä oli sentapaisia mahtavia nimiä kuin ”Geografica”, ”Biografica” ja ”Litterarica”. Ko-

sin sieltä lähdetietoja, kun kirjoitin pitäjäkirjaa *Vanhaa Miehikkälää* (1972).

Miten sanomalehtikirjasto on auttanut sinua kirjailijana ja tutkijana?

Vuosi sitten ilmestyi itäsuomalaisen kotikyläni urheiluseuran historiikki *Talo ja kenttä* (2011), johon vanhat sanomalehdet tarjosivat mielenkiintoista aineistoa. Se oli aineistoa ajalta, jolta pienten yhteisöjen asiakirjat ovat suureksi osaksi hävinneet. Vanhat sanomalehtiutiset kääntävät historiasta näkyviin tuoreen puolen. Lehtijutut kyllä valehtelevatkin, mutta aikakauden henki ja ajattelutapa nousee niissä hyvin esiin.

Mikä on tällä hetkellä tärkein työsi ja onko kirjasto ollut siinä mukana?

Uusin kirjani *Suomessa syntyneenä*, joka ilmestyy lähikuukausina. Kirjoitan siinä venäläissyntyisen kotkalaisen kauppiaan Paul Vasiljeffin perheen tarinan sadan vuoden takaa. Historiallinen sanomalehtikirjasto on ollut keskeinen väylä perhettä koskevaan tietoon. Kiintoisaa on ollut tarkkailla myös sitä, miten uusi nopeasti kasvava kaupunki Kotka, Suomen Klondyke, saa kasvot ajan lehdistössä.

Millaisia löytöjä olet tehnyt sanomalehtikirjaston aineiston kautta?

Pikapuoliin on ilmestymässä laaja artikkelini Aleksis Kiven lukeneisuudesta, joka sisältyy Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran julkaisemaan

Aleksis Kiven teosten tekstikriittisen laitoksen niteeseen. Se sisältää Kiven kirjeet. Kiven lukemisthan on sinänsä koluttu läpikotaisin, joka kivi on niin sanotusti käännetty. Kuitenkin juuri sanomalehtikirjaston avulla olen mielestäni löytänyt pari tuoretta näkökulmaa Kiven kirjailijantyöhön ja hänen lukeneisuuteensa. Kivi eli selvästi ajan hermolla.

Mitä haluaisit muuttaa sanomalehtikirjastossa?

Olen tietoinen ongelmista, joita lehtien julkaisemiseen verkossa liittyy tekijänoikeussyistä.

Olisi hyvä, jos tutkijat pääsisivät ajassa eteenpäin lehtien kanssa. Myös kenen tahansa harrastajan puolesta voi puhua – Historiallinen sanomalehtikirjasto on demokraattinen palvelu, harvinaisiakin lehtiä voi lukea viimeisessäkin peräkylässä ja se on tärkeä asia.

Terveisesi henkilökunnalle?

Toivon heiltä jatkossakin samanlaista yhteistyökkyä ja avuliaisuutta kuin olen tähänkin asti saanut! □

”Ei liikaa suomalaisuutta, mutta tarpeeksi Paasilinnaa”

Se ei ollut *Jäniksen vuosi*, joka teki Arto Paasilinnasta täysipäiväisen kirjailijan. Ilmestymisvuotenaan 1975 Vata-sen ja jäniksen seikkailuromaanina myytiin 3 000 kappaletta ja se ei vielä riittänyt kirjailijan elämään. Paasilinnan oli jatkettava, vaikkakin leipiintyneenä, toimittajan hommia elantonsa vuoksi. Vasta seuraava romaani *Onnellinen mies* vuodelta 1976 sai aikaan sen, että toimittaja-kirjailija saattoi kutsua itseään kirjailijaksi.

KUVA: SUVI KINGSLEY

Näin kertoi kirjailija Jouni K. Kemppainen Paasilinnan urasta kirjailijan juhluvuoden kunniaksi pidetyssä symposiumissa Kansalliskirjastossa.

Tilaisuudessa Reino Paasilinnalla oli monia lämpimiä muistoja veljestään Artosta ja koko luomisen intoa pulpuavasta sisaruskatraasta, joka asui Petsamossa, metsän keskellä, tietömässä talossa, ilman sähköä ja kaivoa. Kirjailija Lasse Lehtinen taas puhui Paasilinnan alkuperäisaiheeseen perustuvasta *Nätti-Jussi, suomalaisen seikkailijan elämäkerta* -teoksestaan.

Reino Paasilinna

uraansa aloitteleva kääntäjä, kun hän päätti kääntää *Jäniksen vuoden*. Kaikki kustantamot kieltäytyivät, kunnes kahden vuoden kuluttua eräs heistä soitti ja ilmoitti, että romaani julkaistaan. Kustantamon muuton yhteydessä käännöksen käsikirjoitus oli vahingossa osunut uuden kustannustoimittajan nenän eteen. Nyt Paasilinnan kirjoja on ranskannettu 14 ja myyty yhteensä yli 1,5 miljoonaa.

Miksi Paasilinnan romaanit ovat valloittaneet niin monen ulkomaisen lukijan? Helsingin Sanomien kirjallisuuskriitikon Hannu Marttilan mukaan Paasilinnan huumorin suomalaisuutta oli verrattu Aki Kaurismäkeen, kun *Hurmaava joukkoitsemurha* ilmestyi Espanjassa viisi vuotta sitten. Paasilinna oli itse siihen todennut, että jos hänen huumorinsa olisi vain suomalaista, eihän sitä ymmärrettäisi muualla. Marttila tarjosikin selitystä Paasilinnan menestykselle: ”Ei liikaa suomalaisuutta, ei liikaa huumoria, ei liikaa luonnontunnetta, ei liikaa veijarimaisuutta, ei liikaa julistusta, mutta tarpeeksi Paasilinnaa.” □

KUVA: SISKO VUORIKARI

Arto Paasilinnan 70-vuotisjuhlavuoden näyttelyn ”Onnellinen mies – Sankari jylhän kuusiston” avajaisia kunnoitti läsnäolollaan kirjailija itse. Kuvassa kirjailija Arto Paasilinnan seurana kustantaja Leena Majander-Reenpää (vas.) ja näyttelyn suunnittelija ja käsikirjoittaja Katri Wanner (oik.).

KUVA: SISKO VUORIKARI

Helsinki pääkaupunki 200 vuotta -juhlavuoden merkeissä Kansalliskirjastossa järjestettiin marraskuussa symposiumi ”Helsingin musiikkielämää 1800-luvulla” ja sen jälkeen konsertti ”Kuule, kuinka soitto kaikuu”. Konsertin ohjelmassa oli 1800-luvun suomalaisten säveltäjien yksinlaulu- ja kuoroteoksia. Kuvassa Härmäläis-Osakunnan Laulajat, joka esiintyi Esko Kallion johdolla. Molemmat tilaisuudet olivat yleisömenestyksiä ja ne järjestettiin yhteistyössä Pacius-seuran ja Richard Faltn -seuran kanssa

KUVA: SISKO VUORIKARI

KUVA: SISKO VUORIKARI

Helsinki pääkaupunki 200 vuotta -ohjelmistoon kuuluva matinea "Carl Ludvig Engel: Koti-ikävä Berliiniin" järjestettiin Kupolialissa marraskuussa, yhteistyössä Aue-Säätiön kanssa. Matineassa kuultiin kirjoja ja musiikkia Carl Ludvig Engelin elämän varrelta. Ohjelmakokonaisuuden oli suunnitellut pianotaiteilija Marja Rumpunen. Myös huilutaiteilija Erica Nygård ja alttoviulisti Torsten Tiebot esiintyivät. Engelin kirjoja ystäväilleen Carl Herrlichille luki näyttelijä Kristoffer Möller.

KUVA: KAI EKHOLM

Kansalliskirjastossa kokoontui lokakuussa *Köyhät*-niminen ryhmä ihaillemaan Kai Ekholmin johdolla Professori Heikki A. Reenpään kirjastolle lahjoittamia kokoelmia. Kirjaston Pasi Koste näytti ryhmälle muun muassa Gösta Sundmannin *Suomen kalat* -teosta (1883–1893), Agricolan viimeistä julkaisua *Ne prophetat. Haggaj. Sacharia. Maleachi*. vuodelta 1552 sekä Magnus ja Wilhelm von Wrightin *Svenska foglar* (1828–1838) lintuteosta.

Köyhät kokoontuvat keskustelemaan, useinkin akateemisen maailman asioista, mutta myös muun maailman menosta. Sienestyskään ei ole heille vierasta. Kuvassa vasemmalta Tohtori Jorma Kaimio, professorit Olli Alho, Raimo Väyrynen, Kansalliskirjaston Pasi Koste, professorit Fred Karlsson, Simo Knuuttila ja Heikki Ylikangas. Vakituiseista kokoonpanosta puuttuvat kansleri Ilkka Niiniluoto ja komissaari Olli Rehn.

Professori Reenpää lahjoitti Fennica-kirjastonsa Kansalliskirjastolle vuonna 2004. Sen 20 000 nidettä edustavat pääosin varhaista, vaikeasti hankittavaa suomalaista kirjallisuutta.

NÄYTTELYT

KAHVILASSA & AGRICOLA-HUONEESSA

5.10.2012 – 14.1.2013

Onnellinen mies – Sankar´ jylhän kuusiston

Arto Paasilinna 70 vuotta

Suunnittelu, käsikirjoitus:

kirja-alan tiedottaja Katri Wanner.

Yhteistyössä: WSOY:n kirjallisuussäätiö.

18.1. – 11.3.

Vuoden 2013 Puupäähattu

Puupäähattu-palkitun sarjakuvataiteilijan teoksia.

Yhteistyössä Suomen sarjakuvaseuran kanssa.

15.3. – 25.5.

Suomen ja Viron Kauneimmat kirjat 2012

Yhteistyössä Suomen kirjataiteen komitean ja Viron kansalliskirjaston kanssa.

ROTUNDASSA

2.11.2012 – 9.2.2013

Pääkaupunkilaiset: tulijat, näkijät, kokijat

Helsinki pääkaupunki 200 -näyttely

Suunnittelu, käsikirjoitus:

prof. Laura Kolbe, hum.kand. Heli Paakkonen,

hum.kand. Jaakko Ranta

27.2. – 29.5.

"Tulisit aivan hiljaa..."

Saima Harmaja 100 vuotta

Näyttelyssä on esillä Saima Harmajan teosten ensipainoksia, valokuvia, kirjoita, esineistöä ja paljon tietoa rakastetusta runoilijasta ja hänen tuotannostaan.

Näyttelyyn liittyy paneelikeskustelu, konsertti ja kaksi runomatineaa.

Näyttely ja tapahtumat järjestetään yhteistyössä Saima Harmaja -seuran kanssa. Saima Harmaja 100 vuotta -juhlavuoden suojelijana toimii Tasavallan presidentin puoliso Jenni Haukio.

SLAAVILAISESSA KIRJASTOSSA

Tammikuu - joulukuu 2013

Pohjola-Venäjä -yhteyksien luoja

Jakov Grot 200 vuotta

Näyttelyn suunnittelu ja käsikirjoitus:

fil.tri Liisa Byckling, fil.tri Kirsti Ekonen ja

fil.tri Rainer Knapas.

TAPAHTUMAT

To 10.1. klo 18–21 Kupolisalissa

TIETEIDEN YÖ KANSALLISKIRJASTOSSA

klo 18-19 tietokirja.fi:

Tiedekirjaraati.

Raadin jäsenet: Maija Aksela, Paula Havaste, Juhani Lokki ja Markku Ojanen; puheenjohtajana Pirjo Hiidenmaa. Järj. Tietokirjallisuuden edistämiskeskus.

klo 19-20 Paini:

Kaupallistuuko teatteri ja taide?

Painijat: teatterinjohtaja Johan Storgård, Svenska Teatern ja taiteellinen johtaja Heini Tola, Teatteri Avoimet Ovet.

Mattotuomari: toimittaja Minna Lindgren.

klo 20-21 Konsertti:

Sibelius-lukion opiskelijat Levon Babayans, selo ja Sakari Soukka, cembalo: vanhaa suomalaista musiikkia Kansalliskirjaston kokoelmista.

Ke 6.3. klo 17 Kupolisalissa

Saima Harmaja -paneelikeskustelu

Keskustelijoina Saima Harmajan sisar Kirsti Toppari sekä kirjallisuudentutkijoita ja äidin-kielenopettajia. Puheenjohtajana Saima Harmaja -seuran pj. Päivi Istala.

Ti 12.3. klo 18 Kupolisalissa

Saima Harmaja -konsertti

Helsingin yliopiston musiikkiseuran kamari-kuoro: Saima Harmajan runoihin sävellettyä sekakuoromusiikkia.

Uinuva-yhtye: Laulaja-lauluntekijä Heta Keskinarkauksen sävellyksiä Harmajan runoihin. Uinuva-yhtye luo väkeviä ja kauniita unikuuvia vieden kuulijansa lumoavalle matkalle. Sävellykset liikkuvat sulavasti kokeilevan popin ja folkin välimaastossa, ammentaen vaikutteita myös jazzista.

KIERTONÄYTTELYT**Kotimaana musiikki.**

Fredrik Pacius 200 vuotta.

Suomi kautta aikojen.

Merkkivuosi 1809 -kiertonäyttely.

Suomea rajan takana 1918–1944.

Suomenkielistä neuvostokirjallisuutta Kansalliskirjaston kokoelmista.

Lisätietoa:

www.kansalliskirjasto.fi/kulttuuritoiminta

VERKKONÄYTTELYT**Nuolenpäistä aakkosiin.****Ammi ja Toivo.**

Multimediateos Alma ja Toivo Kuulan elämästä

Kiehtova kirja.

Kirjahistoriallinen verkkoteos.

www.kansalliskirjasto.fi/kulttuuritoiminta

Lisätietoja näyttelyistä ja tapahtumista:

Kulttuurikoordinaattori Inkeri Pitkäranta,

puh. (09) 191 22738,

inkeri.pitkaranta@helsinki.fi

Kulttuurisihteeri Sisko Vuorikari,

puh. (09) 191 22671,

sisko.vuorikari@helsinki.fi

Kulttuurikalenteri syksy 2012:

www.kansalliskirjasto.fi/verkkokirjat/kulttuurikalenteri/

Rauhallista Joulua ja Onnellista Uutta Vuotta
kaikille Kansalliskirjasto-lehden lukijoille!

Joululehti Kansalliskirjaston kokoelmista.

A5 W1

Itella Green

"Me olemme matkalla uuteen aikakauteen". Fordin joulukortin kansi Kansalliskirjaston pienpainatekokoelmasta, josta Kansalliskirjasto julkaisee noin 5000 digitaalisena kokoelmana osoitteessa www.doria.fi.

1640

HELSINGIN YLIOPISTO

ISSN 1459-3467

www.kansalliskirjasto.fi